STEPP

MAGAZINE VOOR
PRODUCTIONELE,
ONTWERPENDE
EN TECHNISCHE KRACHTEN
VAN DE BREDE
CULTURELE SECTOR

42

Maart 2022 15 €
jaargang 12

THEMANUMMER ERFGOED

Quantum 2 25

Compact en Robuust

Ongeziene processing power voor z'n formaat.

Enkele gebruikers:

EMG – Vilvoorde, Fortyeight – Suarlée, GSL productions – Olen, Klaar voor Opname – Mariakerke, Odio - Louvain la Neuve, Syrinx - Kalmthout, Ter Vesten – Beveren, Trix - Antwerpen

DiGiCo
www.digico.biz

AMPTEC
Bremakker 45 - 3740 Bilzen - België / Belgique - www.amptec.be - sales@amptec.be - tel: +32 (0) 11 28 14 58

Editoriaal

Beste lezer,

We hebben de afgelopen jaren manmoedig de blik op de toekomst gehouden, altijd strevend naar beter, slimmer of schoner. Oplossingen zoeken en vinden is deel van de stiel. Maar niet rücksichtslos. Het is belangrijk om te weten waar we vandaan komen, al was het alleen om te weten wanneer we in kringetjes gaan. Wat we moeten onthouden en bewaren heeft een naam: erfgoed. En daar hebben we nu dit en dat over verzameld in dit themanummer.
Erfgoed bestaat in allerlei vormen. Van bakstenen en bladgoud tot decors en brochures. Het gaat niet alleen over techniek, maar ook over technieken. Die behoren tot de speciale categorie van het immaterieel erfgoed. Als je weet hoe moeilijk het is om oude gaslampen of elektronica naar waarde te schatten, dan kan je je wel inbeelden dat het bijzonder moeilijk is om hun gebruik en toepassingen - creatief of louter functioneel - te bewaren.
STEPP heeft ook daar een pioniersrol. Met Jerome Maeckelbergh en Chris Van Goethem, om er maar een paar te noemen, hebben we twee gangmakers in onderzoek en bewaring. Chris is beter bekend als het Kenniscentrum Podiumtechnieken en werkt samen met Etwie aan de specifieke vraagstukken over bewaring in onze sector. Je kan onder andere daarover meer vernemen op onze contactdag in Brugge.
Erfgoed kan spannend zijn, getuige de detective avonturen van Ivo Kersmaekers die in Laken over het muurtje ging kijken.
Erfgoed kan ook stevige business zijn, zoal de mercantiele geesten van Lloyd Industrials bedachten. Zij maken goud van oud ijzer.
Erfgoed is van het verleden de toekomst maken. Dat lees je tussen de regels in het verhaal van de kerk van Westkapelle.
En over de toekomst gesproken: STEPP heeft een nieuwe voorzitter. Maar daarover meer op de volgende pagina's.

Veel leesplezier,

Bert Moerman,
Ondervoorzitter STEPP

BASTT
STEPP
sinds 1981

3 **Editoriaal**

6 **Gaasdoek door de eeuwen heen**
Ivo Kersmaekers

11 **Huis-, tuin- en keukenlicht**
Chris Van Goethem

14 **Theater in de tuin, spektakel in de serre: het hoftheater van Laken**
Ivo Kersmaekers

21 **Industrieel erfgoed behouden**
Trea ten Kate

24 **Portfolio**
Westkapelle

28 **Het huis van de heer**
Jan Decalf

36 **Licht in Leiden, of hoe een historisch decor weer tot leven komt**
Chris Van Goethem

39 **Kleurweergave-index in beweging**
Peter Hanselaer

46 **Een Europees veiligheidspaspoort voor podiummedewerkers**
Katrien De Troyer

47 **Bedrijfspartners**

48 **Bedrijfsleden**

49 **Groepsleden**

50 **Colofon**

Kerk Wastkapelle © Bressers →

GAASDOEK DOOR DE EEUWEN HEEN

Ivo Kersmaekers

Gaasdoeken of scrims zijn een buitenbeentje onder de toneeldoeken en worden vaak gebruikt om dramatische en sfeerscheppende effecten te maken. De 'magische' kenmerken van gaasdoek betekenen o.m. dat ze ondoorzichtig worden als ze frontaal worden belicht en de rest van de toneeldiepte donker blijft. Omgekeerd, wanneer de scène achter het gaasdoek wordt belicht en het frontaal licht wordt gedimd, wordt de gaasdoek zelf onzichtbaar en zie je wat er zich achter afspeelt. Samen gebruikt met de juiste belichting, kunnen gaasdoeken mistige ochtenden, akelige geestesbeelden of een romantische scène oproepen.

Gaasdoek heeft zijn naam waarschijnlijk van het Spaans 'gasa' of het Arabische 'qazz'. Beide termen verwijzen naar ruwe zijde. Er is een theorie dat het woord verwijst naar de Palestijnse stad Gaza. Hoewel hier geen sporen van industriële textielproductie werden gevonden, was Gaza één van de belangrijkste handelshavens in deze materie. Een kruisvaarder schreef in 1279 al over een stof die hij beschreef als gazzatum. Soms wordt de stof ook tule genoemd. Dit is een lichte, fijne stof met stijve mazen die vooral voor kledij wordt gebruikt zoals in sluiers en (onder) rokken. Het is een minder toepasselijke benaming voor de breed geweven stof die we in theaters gebruiken. De naam komt van Tulle, een stad in centraal Frankrijk, dat bekend stond als een centrum voor kant- en zijdeproductie in de 18de eeuw. Tule netting duikt eerder

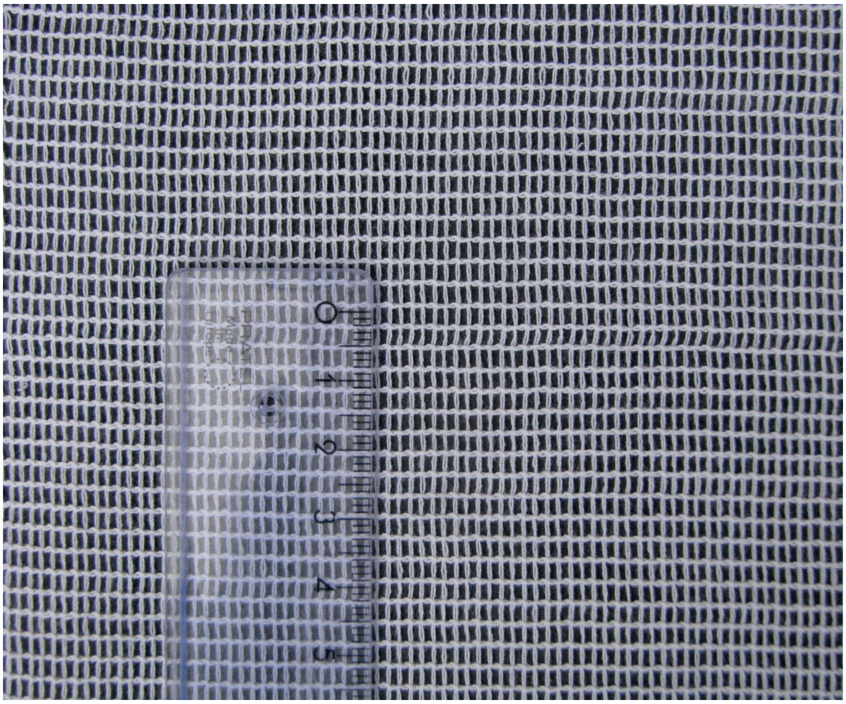

op in de balletkostuums in Parijs dan in andere Europese theaters. Wat suggereert dat het hier eerder beschikbaar was.
De meeste tule is eigenlijk bobbinet, het resultaat van een weefproces dat in Engeland werd uitgevonden. Typisch voor bobbinet zijn de zeshoekige mazen, die de eigenschap hebben om hun vorm te behouden en niet snel te plooien.
De mechanisatie van gaasproductie loopt gelijk met het industrialiseren van andere fabrieksprocessen. Aan het begin van de 19de eeuw schakelen kantproducenten over op mechanische weefgetouwen. Zoals bijvoorbeeld in Calais en Nottingham. De vraag om bredere stoffen te weven kwam niet van theaters, maar was het resultaat van een wedloop om meer kant in een kortere tijd te maken.
De geschiedenis van industriële kant leest als een overzicht van de relatie tussen Frankrijk en Engeland. Revoluties, oorlog, vrede en spionage kleuren het verhaal. Zo benijdden de Franse producenten de Engelsen omdat ze naadloos gaas van 480 cm breed konden weven. De standaard afmeting voor een achterdoek – zoals bijvoorbeeld in Drury Lane – was slechts vijf meter, dus dat was net geschikt. Het was pas in de vroege jaren 50 dat John Walker er in zou slagen om 11 meter breed naadloos gaasdoek in een vlamvertragend materiaal te weven, speciaal voor het theater.
Veel van die oude ontwerpen worden nog steeds gebruikt en je kan ze herkennen aan de maat en vorm van de mazen. Die gaten kunnen vierkant zijn (carré tule), ruitvormig (Aymond) of vierkant (Gobelin). In de archieven van Gent liggen nog originele voorbeelden van het ontwerp voor 'De Walkure' van 1890. Het materiaal is in carré tule, maar is intussen zo fragiel dat het verpulvert.
In de decors van Dubosq die in Kortrijk werden gevonden, zit een stuk uit 'Faust' van 1921. Een scène in het laboratorium was op gaasdoek geschilderd om de verschijning van Marguerite te tonen. Van het beeld blijft niet veel meer over, maar het doekt vertoont de hexagonale vorm van Aymond tule.
De Gobelin komt nog het meest terug in theater en wordt soms ook 'haaientand gaas' genoemd in Angelsaksische bronnen. Deze benaming is verbonden met de Deense broers Hansen die in de zeilmakerij actief waren. Wanneer zeilen plaats maakten voor stoom, verhuist de familie naar Manhattan in 1917. Joseph, Paul en Max Hansen gaan met hun kennis aan de slag in de theaterindustrie en introduceren dit patroon van gaas in de VS. Sommigen noemen dit ook nog 'Hansen scrim'. Het bedrijf JCH is nog steeds actief in de theaterindustrie in New York.

De geschiedenis van het gebruik van gaas in het theater is moeilijk te traceren. Het eerste gebruik wordt toegeschreven aan Philip James de Loutherbourg (1740-1812) voor doorschijnende effecten zoals we ze nu nog gebruiken. Maar gaasdoek werd zelden toegepast in de tijd van kaarslicht. Wel werden vaak transparante effecten gebruikt. Die werden niet gemaakte met gaas, maar met dun canvas of papier dat met olie of was werd bewerkt.
In Cesky Krumlow werd het effect van gekleurd licht en transparantie vaak toegepast. Op de achterkant van een decorstuk kan je zien hoe kaarsen werden bevestigd om een gelijkmatige verdeling van licht over heel het oppervlak van het raam te verkrijgen.

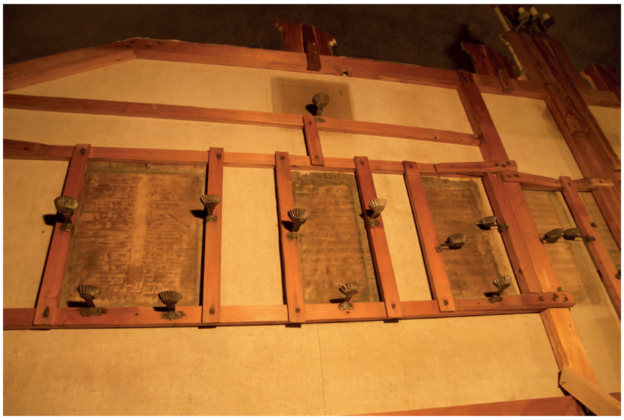

House flat front Photo Cesky-Krumlov, 1766

Er zijn een paar bronnen die het gebruik van lichteffecten beschrijven in de Weense theaters van het midden van de 18de eeuw. Carl Ditters von Dittersdorf beschrijft in zijn memoires het effect van prisma's van Boheems glas. Hij vermeldt ook het effect dat het gekleurd licht had op de keizer, die het liet overnemen door zijn hofleveranciers.
Ook Thomas Lediard gebruikte transparanten in Hamburg. Zijn ontwerp voor een 'tempel voor Britannia' in Haymarket werd beschreven als een "transparant theater". Met de komst van gaslicht werden transparanten nog populairder.
Wat gaasdoek betreft, zijn er veel minder bronnen voor de 18de eeuw. Eén ervan is de opera 'Zémire en Azor', één van de opera's van de Belgische componist André Ernest Modeste Grétry. Deze werd voor het eerst opgevoerd in Fontainebleau in 1771. Het is het verhaal van de schone en het beest, waarin

Zemire et Azor dessin de Pierre Charles Ingouf Marseille, 1771

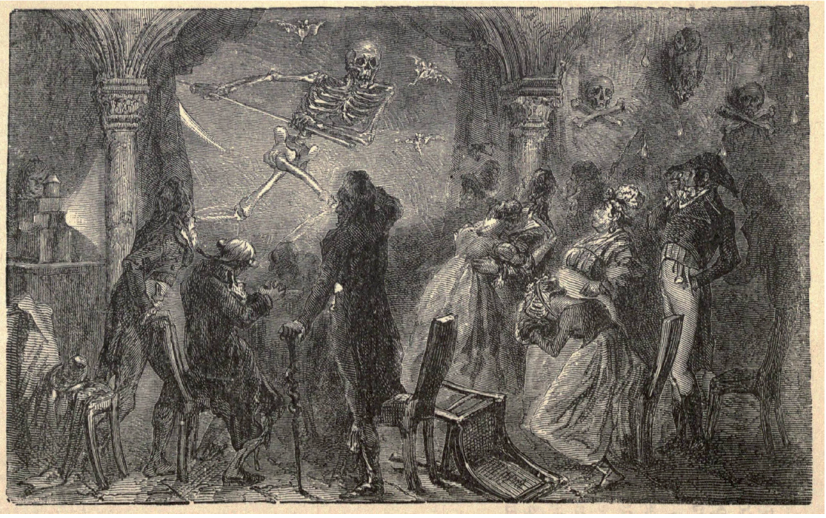

1867, interpretation of Robertson's Fantasmagorie Public domain

het monster een magische spiegel heeft. Deze spiegel was gemaakt van gaasdoek en met de hoger beschreven trucage kon die als een beeldscherm dienen. De opera bleef tot in 1821 in het Franse repertoire en was een wereldwijd succes. Een tekening van Pierre Charles Ingouf uit 1771 is één van de oudste afbeeldingen. Dezelfde scène staat ook op een schilderij van Pehr Hilleström, die de opvoering in Drottningholm bijwoonde.

De 19de eeuw

Het Crow theater in Dublin werd in 1788 heropend en de Argent lampen werden beschreven als 'niet alleen hebben ze een uiterst briljant effect, hun licht is ook veel aangenamer om naar te kijken.' De klaarte op het podium ging erop vooruit en tegelijk werd steeds meer gebruik gemaakt van mist en rook. Volgens Percy Fitzgerald was het alweer de Loutherbourg die het effect van een figuur gehuld in mist had ontwikkeld. In 1793 deden de eerste fantasmagoria's hun intrede. Dat is een vorm van theater met veel entertainment en spektakel in de vorm van muziek, veel show en speciale effecten. Het belangrijkste instrument hierbij was de magische lantaarn (Lanterna Magica). Die bestond al veel langer, maar de kaarsen en vetlampen waren te zwak om duidelijke beelden te projecteren. De uitvinding van de Argand lamp (op olie) en limelight zorgden er voor dat de beelden veel scherper werden.
Het was overigens de Belg Etienne Gaspard Robert (1763-1837) – beter bekend als Robertson – die fantasmagoria's uitbouwde tot een waar fenomeen. Robertson was niet de eerste die de technologie van de magische lantaarn combineerde met elementen uit séances, maar hij deed het als geen ander.

"Als kunstenaar schilderde hij zijn eigen glasplaten en gebruikte hij zwarte achtergronden voor zijn figuren. Samen met de projectie op rook of transparante schermen creëerde hij de illusie dat de beelden vrij rondzweefden. Het effect dat de figuren door het publiek konden waren, werd vergroot door het gebruik van verschillende Fantoscopen en meerdere dia's lieten beelden in mekaar vloeien." Dit klinkt als de beschrijving van een moderne hologram projectie op fijne gaas (zoals bijvoorbeeld Pepperscrim) en afbeeldingen op schilderijen en houtsnedes tonen zoveel.
In 1812 bezocht Crabb Robinson een fantasmagoria op de Royal Mechanical and Optical Exhibition: "I had never before seen the effect of magic lanthornes throwing their figures on a thin transparent surface which enables the operator to establish elaborate machinery and produce a powerful effect."
Vanaf 1826 worden magische lantaarns ook in theaters gebruikt, maar met veel minder succes. Het feit dat tijdens de opvoering het auditorium fel (naar normen van toen) verlicht was, verhinderde het gebruik van geesten en figuren met veel dramatisch effect. Zonder volledige duisternis was het bovendien niet mogelijk om het gaasdoek te verbergen.
Met de komst van gas- en limelight werd de intensiteit en flexibiliteit van inzetbaar licht veel groter. Met meer lumen was het makkelijker om de scène achter de gaasdoek intenser te verlichten, zodat het scherm meer en meer onzichtbaar werd. Met een lichtorgel kon het licht gradueel aan en uit worden gezet. Eén van de populaire effecten was de overgang van nacht naar dag, een kunstmatige zonsopgang. Of omgekeerd.
De lichtinval van een vroege ochtendmist verlicht door de opkomende zon, was mogelijk te creëren met het gebruik van gaasdoeken. Het blijft een probleem om het licht zo te bundelen dat het van het gaasdoek weg valt.

Maar theatercritici beginnen de techniek op te merken: "Her [Mrs. Warner's] endeavor has been to give the Ghost more than usual of a supernatural character. He is placed on an eminence which elevates him above the other personages; when Hamlet follows him a change of scene slowly takes place, the use of gauze media produces a melting, dreamy effect; and when the change is accomplished and the Ghost in the bright moonlight is again in the presence of the audience, an entirely new sensation is awakened". (London Times, October 13, 1847)
Gaasdoeken werden ook voor andere effecten gebruikt. Bijvoorbeeld om regen te suggereren. "At le Chatelet, a very fine gauze was flown in at the front of the stage. This was streaked with silver zig-zag threads. As the gauze was shaken, beams from Drummond lamps picked out the sequins and made them sparkle" 1848 (L'envers du théâtre: machines et décorations - Jean-Pierre Moynet)

De eeuw van de elektriciteit

Met de komst van elektrische armaturen werd het gebruik van gaasdoek veel gemakkelijker (en veiliger). Maar naadloze doeken waren nog steeds beperkt tot een breedte van vijf meter. Met het nodige vakmanschap werden gaasdoeken zo beschilderd dat de naden minder zichtbaar waren. Zoals deze illustraties tonen, zie je langs achter wel waar twee stukken zijn samengevoegd, maar de voorkant lijkt één geheel.

Tegelijk werd ook het projectiemateriaal beter. Met een Pani konden grotere beelden worden geprojecteerd, maar daar was een naadloos oppervlak voor nodig. Het bleef wachten op een evolutie in de kant industrie.
De Franse productie evolueerde traag en legde zich vooral toe op kledij en lingerie. De Engelse kant ging tussen 1868 en 1970 op en neer als een roetsjbaan. De Britse bedrijven slaagden er in om machines te ontwikkelen die brede stukken konden weven en ze veroverden zo de hele wereld. De economische crises van de 20ste eeuw, de opkomst van goedkoop geweven kant en veranderingen van smaak in huistextiel droegen ertoe bij dat producenten financieel verzwakten. In de jaren 70 zouden er nog slechts een handvol overblijven.
Het is niet duidelijk wanneer screencloth voor het eerst op grote breedte werd geweven, maar het was waarschijnlijk John Walker van Nottingham die het ontwikkelde. "When I was in business, we had an agent in New York for the sale of our 'Sharktooth Net'. This was used for TV, theatre and films for special effects. This is a very fine (cotton) net, when lit in various ways, behind which plays etc can continue giving a 'bleed through' effect, magically revealing items upstage of the scrim. It was made on 12 yard (10,97 m) width machines and is easily rolled up when not in use. It creates special effects. Marianne and Heinz Reinneman became our agent around 1950. This is still produced by Haddow Crerer today." (The Lace Book - Jane Bealby 2009)
Tot in de Jaren 90 was er een 'screencloth cartel' in het VK, dat pas sneuvelde met de sluiting van de Basford Group. Er wordt nog steeds kant geweven op Nottingham Lace machines, maar de markt is zeer klein geworden en de producenten beperken zich doelbewust tot gaasdoek.

Het hoeft geen betoog dat de komst van betere lichtarmaturen en de be-

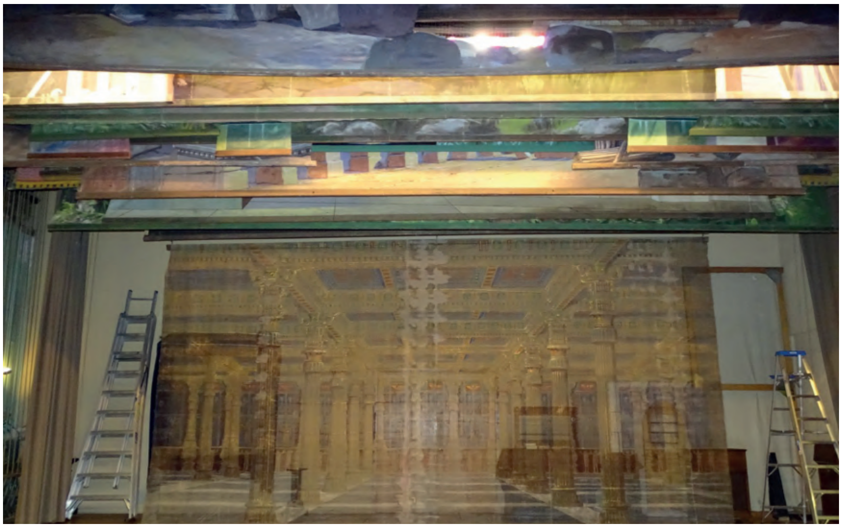

Deadwood SRT, line 47, Theatrical scrim Cyrus Courtesy of Wendy Waszut-Barrett

The Hanged, © Kurt Van der Elst, ShowTex

schikbaarheid van brede, fijnmazige gaasdoek een inspiratie was voor scenografen om de effecten van dit materiaal te benutten.
De evolutie van de laatste jaren zit vooral in het gebruik van video projectie in live voorstellingen. Betere optieken en krachtige servers maken hier de mogelijkheden nog groter. Je hebt nog steeds een oppervlak nodig om op te projecteren en gaasdoek geeft acteurs de mogelijkheid om met het beeld te interageren.
Digitaal drukken heeft ook de ingekleurde achtergrond een zetje gegeven naar een hoger niveau. De kwaliteit wordt steeds beter, maar het dient gezegd dat een naadloze print (tot bijna 11 meter breed) nog steeds peperduur is.
Kortom, gaasdoek was één van de vroegste theatereffecten en is nog lang niet uitgeteld. Integendeel. ■

Met dank aan:
Prof. Bruno Forment – Het Firmament
Jiří Bláha
Ph. Dr. Pavel Slavko - ťeský Krumlov
Åsa Tillman - Drottningholms Slottsteater
Christer Nilsson - Confidencen - Ulriksdal Palace Theatre
Dominique Verpoten – Showtex
Wendy Waszut-Barrett

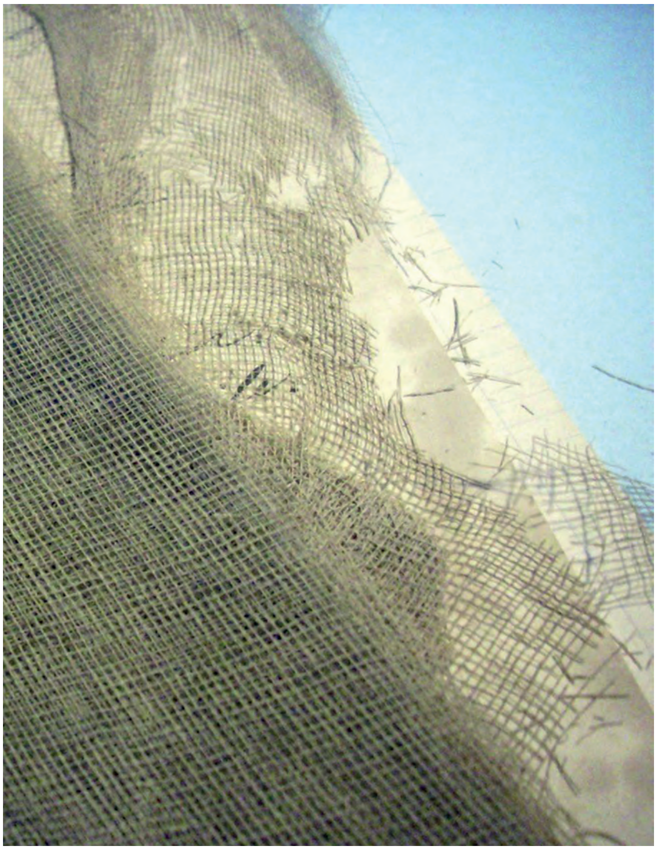

Walkure Opera Gent 1890 Friedrich Lûtkemeyer Photo Bruno Forment

HUIS- TUIN- EN KEUKENLICHT

Onder het moto 'het hoeft niet altijd theater te zijn', kijken we even buiten onze comfortzone naar hoe de gemiddelde medemens zijn omgeving verlichtte in het verleden. Natuurlijk zit daar ook een theaterkantje aan. Het meeste theaterlicht is immers afgeleid van de algemene lichttechnologie en het ontwerpen van theaterlicht blijft afhankelijk van de perceptie van het publiek en dus van het licht dat ze in hun dagelijks leven gewoon zijn. Daarnaast is het juist interpreteren van de verlichtingstoestellen uit een bepaalde periode noodzakelijk om bijvoorbeeld historisch geïnspireerde rekwisieten te bouwen.

Chris Van Goethem

We kunnen ons een leven zonder kunstmatig licht nog moeilijk voorstellen. De ontwikkeling ervan heeft dan ook zeer drastisch ingegrepen in de manier waarop we leven en werken. Hoe belangrijk kunstmatig licht was, is onder andere af te leiden van het feit dat de hovelingen van Louis XIV het voorrecht hadden om de niet opgebruikte kaarsen van de koning te recupereren voor eigen gebruik.

De geschiedenis van de uitvindingen zet ons vaak op het verkeerde been. Hoewel de gloeilamp al voor 1900 het licht zag, duurde het nog lang, tot ver na 1920, voor ze in de gemiddelde woonkamer terecht kwam. Een gemiddelde landbouwer zou volgens de overlevering rond 1900 slechts twee kaarsen per jaar gebruikt hebben. Men ging met de kippen op stok en werkte van zodra er daglicht was. Uitzondering waren de kantwerksters en schoenmakers, die met een kaars en een glazen bol, gevuld met water om het licht te focussen, wel 's avonds doorwerkten.

Wie het wat breder had, die gebruikte een petroleumlamp of een kaars om de woonkamer te verlichten. Rijkere mensen hadden eventueel wel gaslicht, maar dan meestal enkel op het gelijkvloers, en enkel als ze in een stad woonden waar er een gasnet lag. Wie naar de slaapkamer ging, deed dat met een kaars of petroleumlamp.

Nieuwe verlichtingstechnieken als gaslicht, booglicht en elektrisch licht werden in de eerste plaats gebruikt voor straatverlichting, openbare gebouwen en handelaars. En voor fabrieken natuurlijk, zodat er langer kon gewerkt worden. Een overzicht uit 1903 geeft aan dat er in Brussel 9 theaters elektrisch verlicht werden, al is niet duidelijk of het ook om de scène-verlichting gaat.

De invoering van de nieuwe verlichtingstechnologieën is niet enkel een technisch verhaal. Het geeft ook een beeld van de maatschappij, de strijd om patenten tussen bedrijven, de politieke impact die de keuze voor een bepaald energienet inhield…

Voor wie graag eens een museum bezoekt, zijn er in België drie musea die een grote collectie algemene verlichtingstechniek bezitten. Het MULUM, museum van de verlichting in Luik, is een absolute aanrader. Het is zeer uitgebreid en focust op pre-elektrische verlichting. Je krijgt er een geweldige en zeer onderbouwde rondleiding van de bezieler van het museum. De tentoonstelling is didactisch en chronologisch opgebouwd en laat alle belangrijke verlichtingsapparaten zien die wereldwijd gebruikt werden over een periode gaande van de prehistorie tot de 21e eeuw. Daarnaast worden ook specifieke sectoren, zoals trein, fiets, mijn en zelfs (een beetje) theaterverlichting in de kijker gezet.

Lumina Domestica in Brugge is een mooi afgewerkt museum (boven het chocolademuseum) met een historisch overzicht van de binnenhuisverlichting. Het geeft een helder beeld van de evolutie van fakkel en vetlamp tot gloeilamp en led.

Het industriemuseum in Gent heeft naast talrijke andere boeiende collecties een uitgebreide sectie over verlichting. Daarin is onder andere een deel van de collectie van Antoon Devogelaere, fanatiek verzamelaar, oud-docent elektrotechniek en auteur van verschillende boeken over licht en verlichting, ondergebracht. Een deel van de collectie is trouwens ook online te bezichtigen.

Wie liever rustig in zijn zetel blijft zitten, nog een paar boekentips. Antoon Devogelaere heeft heel wat geschreven over de

PBTA
THEATER & AKOESTIEK
Complexe zaken,
begrijpelijk advies
"Als studiebureau ook gespecialiseerd in **trekkenwanden**. Van (veiligheids)onderzoek en ontwerp tot inkoopbegeleiding, bouwtoezicht en oplevering."
Al 30 jaar vertrouwde adviseurs en specialisten onder één dak!
[THEATERTECHNIEK]
- theateradvies en ontwerp
- haalbaarheidsstudies en kostenramingen
- programma van eisen (PVE)
- 3D zichtlijnenstudie en visualisatie (Oculus Rift)
- tribunes en theaterstoelen
- theaterbelichting
- theaterstoffering
- theatergeluid en (foyer) omroepinstallaties
- audiovisuele techniek
- meerjarenonderhoudsplan (MJOP)
- veiligheid en risico-inventarisatie
- trekkenwanden en overige toneelmechanische installaties
[AKOESTIEK]
- akoestisch advies en ontwerp
- zaal- en ruimteakoestiek
- geluid- en zaalakoestische metingen
- studioakoestiek
- bouwakoestiek
- elektroakoestiek
- installatiegeluid
- CATT Acoustic simulaties en auralisaties
www.pbta.nl +31 (0) 413 264 344 Uden (Noord-Brabant)

verlichting in de huiselijke sfeer. In 'Van gaslamp tot gloeilicht' vertelt hij over de langzame evolutie in de huiskamers en in de gehele maatschappij. In 'Huishoudelijk comfort in de 19de en begin 20ste eeuw' beschrijft hij hoe de elektriciteit het huishoudelijk werk verlichtte, en in 'Made in Belgium, de vergeten Belgische gloeilampenindustrie' verhaalt hij het ontstaan van de eerste lampenfabrieken in België en hun strijd met de grote internationale spelers.

Voor wie geïnteresseerd is in de evolutie van de lamptechnologie is 'Histoire des luminaires' van Philippe Deitz, de bezieler van het MULUM, een aanrader. Een mooi uitgegeven en stevig boek, waarin hij stap voor stap ingaat op elke vernieuwing en uitvinding die in dit boeiende veld te vinden is.

In 'Disenchanted Night: The Industrialization of Light in the Nineteenth Century' beschrijft Wolfgang Schivelbusch dan weer de invloed van de evoluerende verlichting op politiek, het nachtleven, en ons veranderend koopgedrag door verlichte uitstalramen.

En wie echt diep in de historische technologie wil duiken kan terecht op een paar expert groepen op facebook, zoals 'vintage mains plugs and electrical curiosities', 'Antique Carbon Arc Lamps And Early Electric Lighting Devices' of 'Antique light bulb collectors'. Of op de William Sugg History Website, de website van de laatste fabrikant van gasverlichting. ■

Links:
MULUM, Luik https://www.liege.be/nl/vrije-tijd/cultuur/musea/mulum-museum-van-verlichting
Lumina Domestica, Brugge https://luminadomestica.be
INDUSTRIEMUSEUM, Gent https://www.industriemuseum.be/nl/collecties/verlichting
William Sugg History Website: https://williamsugghistory.co.uk
LUMIÈRE DE L'ŒIL, Musée des Eclairages Anciens, Paris http://www.lumieredeloeil.com
Antique incandescent lamp/light bulb collectors https://www.facebook.com/groups/285219328494055
Antique Carbon Arc Lamps And Early Electric Lighting Devices https://www.facebook.com/groups/589373931536473
Vintage mains plugs and electrical curiosities https://www.facebook.com/groups/716156685782212

Boeken:
Van gaslamp tot gloeilicht, Antoon Devogelaere, ISBN: 902891272X
Huishoudelijk comfort in de 19de en begin 20ste eeuw : zo leefde overgrootmoeder... , Antoon Devogelaere. (https://openjournals.ugent.be/tic/article/id/75335/)
Made in Belgium, de vergeten Belgische gloeilampenindustrie, Antoon Devogelaere, ISBN: 9789461610645
Histoire des luminaires, Philippe Deitz, ISBN: 9782871142300
Disenchanted Night: The Industrialization of Light in the Nineteenth Century, Wolfgang Schivelbusch, ISBN 9780520203549

Na een jaar zonder contactdag en vorig jaar een digitaal alternatief kunnen we eindelijk terug elkaar ontmoeten! We nodigen jullie graag uit op 14 juni in Stadschouwburg Brugge.

De Brugse Stadschouwbrug vierde in volle coronacrisis haar 150 jarig bestaan, de ideale locatie voor een contactdag rond technisch erfgoed in de podiumsector. Maar wat is dat eigenlijk, dat podium technisch erfgoed? We doen de test, kijk eens rond je heen, waarschijnlijk zie je al iets dat in deze categorie valt, maar dat je misschien niet direct als erfgoed beschouwt. Erfgoed is niet stoffig en middeleeuws, erfgoed is al het materiaal dat je onlangs in een kast stopte omdat je het verving door het laatste nieuwe technologische hoogstandje. Benieuwd naar meer? Kom dan zeker af!

We hebben een programma voorbereid vol enthousiastelingen die je graag meenemen in hun wereld. Is wat op oude rommel lijkt en al jaren in de weg staat echt voorbijgestreefd? Of is hologramprojectie hypermodern denk je? Misschien bestond het 100 jaar geleden ook al. Mogen die spots op zolder nog gebruikt worden? En klonk een oude micro nu echt beter dan een nieuwe? Iemand die weet wat de Vietnamoorlog te maken heeft met de draadloze microfoon? Hoe kunnen we onze oude spullen vol nostalgie goed bewaren voor volgende generaties?

Deze en nog meer mysteries worden van hun stof ontdaan op 14 juni. Zorg dat je erbij bent! Inschrijven kan via www.stepp.be of naar info@stepp.be

PROGRAMMA:

- De deuren gaan open om 9u, wij voorzien alvast de koffie.
- We starten om 9u30 met een verwelkoming door de Stadschouwburg. We hebben de eer om dagje te vertoeven in hun fantastisch decor.
- Daarna steken we van wal met een stand van zaken. Cemper neemt ons mee in een landschapstekening, Chris Van Goethem laat ons proeven van theater technisch erfgoed.
- Dan gaan we over naar voorbeelden van praktische toepassingen. Johan Penson vertelt ons hoe je een verbouwing van een geklasseerd gebouw aanpakt, Marco C. van der Hoeven bestudeerde microfoontechniek door de jaren. Kennen jullie de doekencollectie van Vlaanderen al?
- Na de middag gaan we inventariseren met CEMPER en ETWIE. FARO toont ons waar we heen moeten met informatie en hoe we die bruikbaar maken.
- Vervolgens richten we onze blik op de toekomst. Wat kunnen we nog doen met dat erfgoed? En vragen we jullie mening over de toekomst van podiumtechnisch erfgoed.

Ter info: mogelijk kunnen sommige onderdelen uit het programma in het Engels gebracht worden.

THEATER IN DE TUIN, SPEKTAKEL IN DE SERRE: HET HOFTHEATER VAN LAKEN

Ivo Kersmaekers

Als we in de kop zouden toeteren over 'het geheim van Laken', dan zou jullie fantasie al snel op hol slaan: samenzweringen, religieuze genootschappen, tunnels naar oorden van lichte zeden… Deze speurtocht is helendal professioneel, maar daarom niet minder spannend.

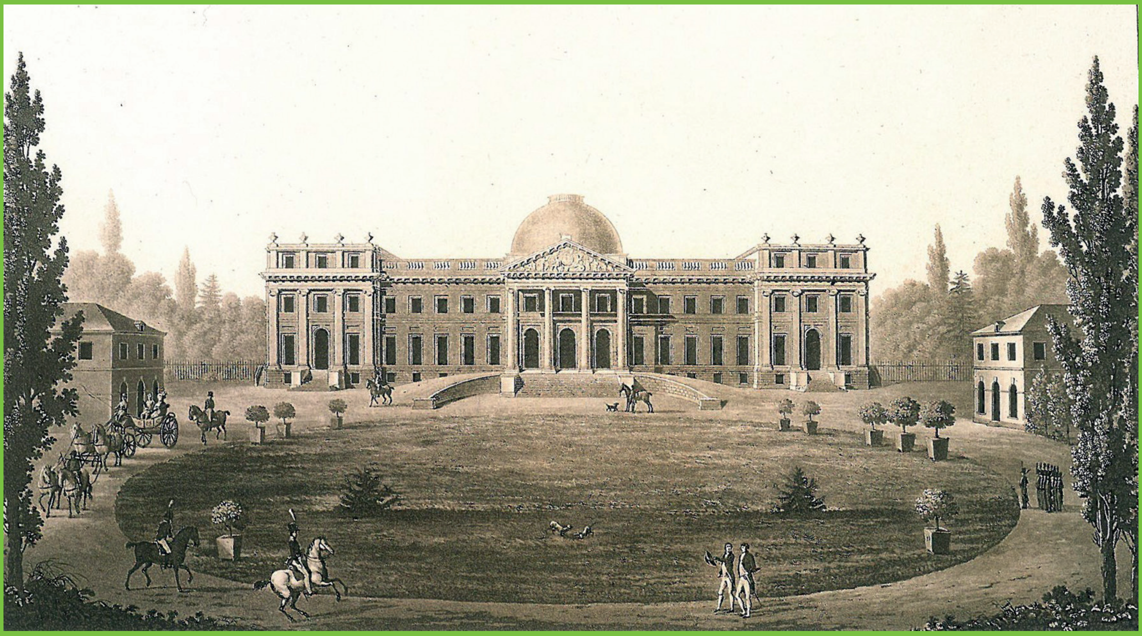

Al enige tijd doen geruchten de ronde over een geheim theater in het koninklijk paleis van Laken. Samen met enkele collega's uit onze sector probeerden we hierover meer informatie in te winnen, inclusief brieven naar het hof. Onze vragen bleven onbeantwoord, waardoor het mysterie – en onze nieuwsgierigheid – alleen maar groter werden.
In België zijn er amper nog hoftheaters. Het enige dat nog in privé handen is, is in Chimay. Dit pareltje werd met veel zorg gerestaureerd door de huidige Prins van Chimay en de Caraman, prins Philippe de Riquet. Het theater werd in het kasteel gebouwd door de Franse architect en theaterontwerper Charles-Antoine Cambon (1802-1875). Hij bracht de plannen mee van het eerste theater van Fontainebleau, dat in 1856 in de vlammen opging. Het opende in 1863 en bood plaats aan 200 toeschouwers. Nu wordt het occasioneel voor concerten gebruikt.
Toen ik het theater een paar jaar geleden bezocht, stelde de prins dat dit het enige hoftheater in België was. Toen ik hem er op wees dat er mogelijk ook in Laken een dergelijke infrastructuur was, bevestigde hij mijn vermoeden: "Ja, maar dat theater is niet in het paleis zelf, maar in een bijgebouw." Meer had ik niet nodig om het spoor weer op te pikken.
Eén na één kwamen de voorbeelden boven. In het enorme kasteel van Heverlee had de hertog van Arenberg een privé-theater. Het domein is nu eigendom van de Universiteit van Leuven. De toestand van het theater is mij verder onbekend.
In het park van het kasteel van Seneffe staat een theater, in 1780 gebouwd naar plannen van de Franse architect Charles de Wailly. Het kasteel en het domein is eigendom van de Franse gemeenschap en met een brede borstel gerenoveerd in 1995.
Tijdens mijn onderzoek kwam ik in contact met de schoondochter van Philippe de Riquet, prinses Marie-Séverine de Caraman de Chimay. Zij stelde mij voor aan Boudewijn d'Hoore, het hoofd van de koninklijk archieven. Al snel bevond ik mij in een klein kamertje van het koninklijk paleis, aan een tafel met plannen, brochures en foto's. De referenties die ik hier vond, stuurden mij op een reis door de geschiedenis van het koninklijk theater en bij uitbreiding de geschiedenis van België en de koninklijke familie.
Het koninklijk Kasteel van Laken is eigendom van de Koninklijke Schenking. In 1900 schonk Leopold II zijn eigendommen aan de Belgische staat. Leopold wilde niet dat zijn erfenis verdeeld werd onder zijn dochters, die bovendien met buiten-

landse prinsen waren getrouwd. De schenking werd gemaakt met drie voorwaarden: de eigendommen mochten nooit worden verkocht, ze moesten hun functie en uitzicht behouden en ze moesten beschikbaar blijven aan de troonopvolgers. Het Kasteel van Laken is de privéresidentie van de Belgische koning en niet toegankelijk voor bezoekers.

Het originele kasteel Schoonenberg werd gebouwd aan het einde van de 18de eeuw. De bouw startte in 1782 als paleis voor de bewindvoerders van de Oostenrijkse Nederlanden onder keizer Jozef II: de aartshertogin Maria-Christina en haar echtgenoot hertog Albrecht van Saksen-Teschen.
De architecten Louis Montoyer en Antoine Payen inspireerden hun ontwerp op de Franse stijl en het heeft kenmerken van de overgang van barok naar neo-klassiek. De bouw werd opgeleverd in 1783, maar de bewoners moesten al gauw de benen nemen voor de Brabantse revolutie in 1789, gevolgd door de Franse invasie van 1792.
In de reeks van omwentelingen die volgde, werd het landgoed in beslag genomen door de staat en verkocht aan de hoogste bieder, Jean-Baptiste Terrade, in 1803. Die Terrade liet geen twijfel bestaan over zijn bedoelingen: afbreken, de bouwmaterialen verkopen en de grond verkavelen. Tegelijk had Napoleon zijn oog laten vallen op het kasteel. Op het moment dat hij besloot van het geheel te kopen, was de sloop al begonnen: dak, goten, deuren en vloeren waren al gelicht. De kleine generaal was gewoon om snelle beslissingen te nemen en enkele dagen later was de koop gesloten. In 1804 begon de renovatie onder leiding van de Brusselse architect Ghislain-Joseph Henry. Die had al een zekere reputatie als de tekenaar van het kasteel van Duras – nu eigendom van de graaf de Liedekerke – en hij zou later ook het Koninklijk Paleis in Brussel restaureren.
De keizer verbleef een paar keer in het paleis, maar het was vooral de keizerin Maria-Louise die langer van het domein gebruik maakte. Na de slag bij Waterloo werd Laken, met de rest van het land, doorgeschoven naar de Nederlandse troon. Ghislain-Joseph Henry bleef aangesteld als architect en hij kon dan eindelijk beginnen met de bouw van de orangerie en het theater. Die werken werden in 1817 voltooid.
Na de Belgische revolutie werd het paleis de residentie van de Belgische monarchie. Leopold I bestelde een paar verbouwingen aan zijn nieuwe woonst, maar de archieven maken geen gewag van een theater.
Kroonprinses Marie-Henriette, de vrouw van Leopold II, hield van theater. Ze zong en danste zelf in het theater aan het hof, dat ze de bijnaam Conway gaf. Leopold II - koning van 1865 tot 1909 - was zelf een verwoed bouwheer. In 1877 gaf hij de architect Balat de opdracht voor de bouw van de koninklijke serres. Deze vormen een uitbreiding op de orangerie en het theater. Alphonse Balat was een specialist in het renoveren en moderniseren van kastelen en Leopolds voornaamste architect.
De koninklijke serres zijn een majestueuze constructie in glas en metaal en ze zijn tot op vandaag in gebruik. Links van het hoftheater werd een 'theaterserre' toegevoegd. De serres werden officieel geopend op 20 mei 1880 met een verlovingsconcert voor Leopolds dochter Stefanie en de aartshertog Rodolf van Oostenrijk. Het koppel had er ook hun huwelijksfeest op 10 mei 1881, maar dan werd het theater voor lange tijd niet

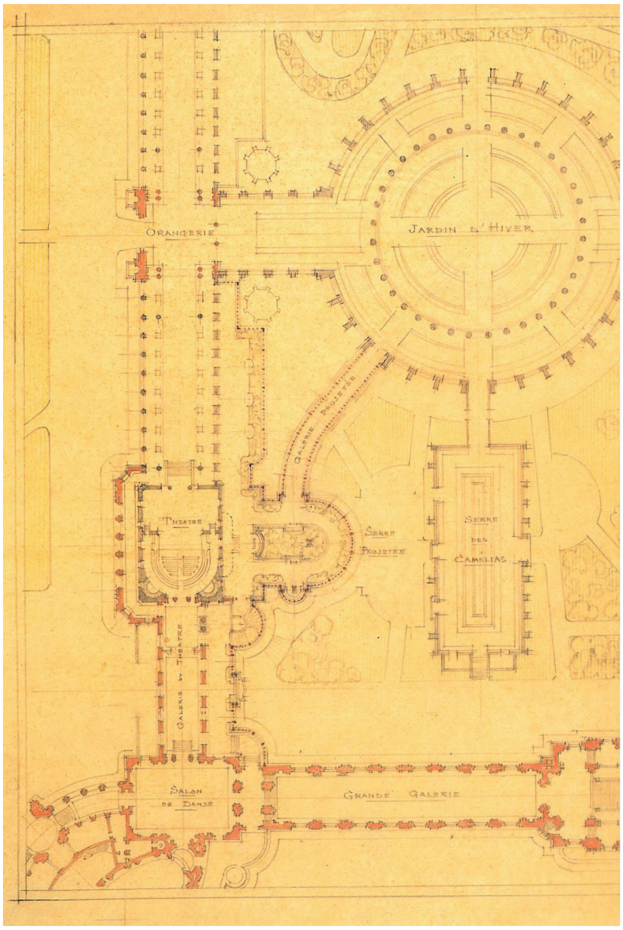

gebruikt. Op 24 december werd de rest van de serres voltooid, deze keer met volledig elektrische verlichting. Vreemd genoeg moest het theater wachten tot 1914 om mee aan de draad te hangen.

Volgens een ooggetuige verkeerde het theater in 1893 in slechte staat: "Bij een bezoek aan de serres van Laeken belandde ik, bedwelmd door de exotische bloemengeuren, in een verlaten gang zonder bewaking. Door twee ovalen ramen zag ik in de duisternis een klein auditorium, een speels theater waar de stoelen uit de stalles waren verwijderd. Een flauw licht bescheen de plaatsen waar de versieringen afbladderden. De ruimte had een stalgeur en rook naar vocht en de herinnering is mij bijgebleven van de trieste lelijkheid van deze omgeving die levendig en luxueus zou moeten zijn. Waar kunst en woord wegkwijnen, met barsten en donkere nattigheid. Desalniettemin een theater! Een echt theater, wat een droom!" (Henry Lesbroussart)

In België worden archieven bijgehouden sinds 1773, maar de nationale archieven zoals we die nu kennen bestaan pas sinds de wet van 1955. Dat is één van de redenen waarom de meeste informatie die we hebben dateert van na 1900. Eens we in de 20ste eeuw zijn beland, vinden we plannen en ontwerpen terug. Te beginnen met de verbouwing van de serres door de Franse architect Charles Girault in 1905.

Girault was onder meer bekend van het Petit Palais in Parijs en de Koninklijke Galerijen in Oostende (1902-1906). Leopold II gaf hem de opdracht voor de Arcades des Cinquantenaires in Brussel en het Afrikamuseum. Voor het theater bekommerde hij zich vooral over het buitenaanzicht. Hij ontwierp een nieuwe gevel, de ingang met kolommen werd uitgebreid en het serretheater van Balat werd afgebroken en er kwam een nieuw in de plaats. Girault tekende ook een nieuwe gevel voor het theater aan de zijkant van de serre, maar deze plannen werden nooit uitgevoerd.

In 1909 werd Leopold opgevolgd door Albert I. Koningin Elisabeth was artistiek aangelegd en speelde onder meer viool en

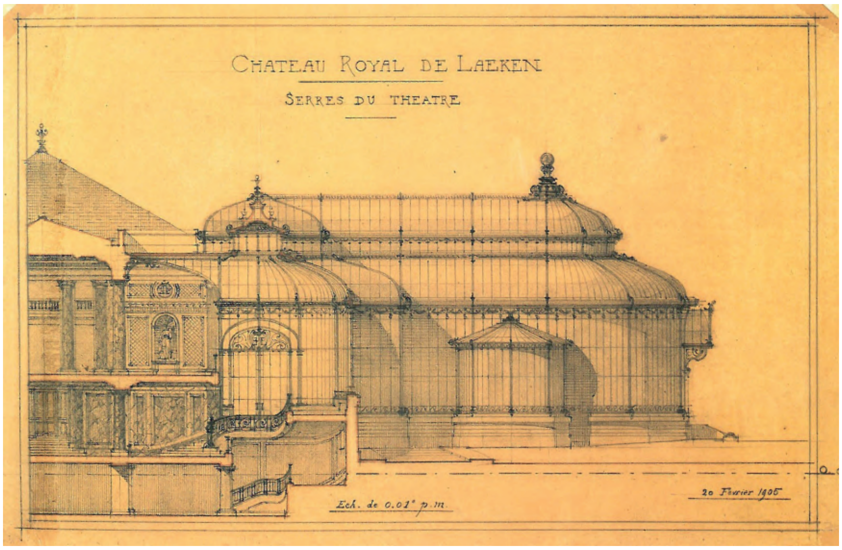

maakte beeldhouwwerken. Ze zou later de nu vermaarde Elisabethwedstrijd in het leven roepen. Na een zware ziekte in 1910 en 1911 start ze met plannen voor een renovatie van het theater. Joris Helleputte, minister van openbare werken, stelt architect Octave Flanneau voor om de restauratie en verbeteringen aan de technische installatie te leiden. Gevaert, hoofdingenieur van bruggen en wegen, zou zich over de elektrische installatie bekommeren.
Op 19 mei 1914 bezoekt koning Kristian X van Denemarken Brussel en op 21 mei woont hij de officiële opening van het vernieuwde theater bij. Een gast beschrijft de gebeurtenissen als volgt: "De charmante ruimte is heerlijk klein en goed geproportioneerd. Het goud van het plafond verlicht de dominante tinten van turkoois en ivoor. De stijl lijkt tegelijk Italiaans en Empire, maar zonder te overdonderen. Zeven rijen van zetels met armleuningen maken op het parterre 60 vaste plaatsen, aangevuld met 20 stoelen. Er zijn aan elke kant van het podium twee proscenium loges. Boven zijn er twee rijen met balkons met midden in de koninklijke loge. Het orkest zit heel laag, meer dan twee meter onder het niveau van de stalles. De helft van de orkestbak zit onder de scène. Er is plaats voor 40 muzikanten: trommels, kopers en bassen achteraan, de strijkers links en rechts van de dirigent, de houtblazers voor hem."
De dirigent op die avond was Eugène Ysaye, bijgestaan door zijn broer Theo op piano. Eugène was op dat moment op het hoogtepunt van zijn internationale carrière. Hij was een persoonlijke vriend van koningin Elisabeth en haar vioolleraar. Op het programma stond onder meer werk van Mozart, Fauré en Glück. Helaas brak een maand later de Eerste Wereldoorlog uit en de koninklijke familie ging op de vlucht.
Na de oorlog viel het nogal mee met de schade aan het kasteel en het theater bleef in gebruik. De bankier en mecenas Henri Leboeuf organiseerde er soirées vanaf 1921. 4 maart 1929 is een historische datum, want dan wordt voor het eerst een toneelstuk in het Nederlands opgevoerd: 'Orpheus' van Jean Cocteau en na de pauze 'De geschiedenis van de soldaat' opgevoerd door het Vlaams Volkstoneel.
Willem Putman schrijft in zijn 'Toneeldagboek 1928-1938': "De opvoering was perfectie. Wanneer het doek opgaat zien we de verteller (Johan De Meester) in rokkostuum aan een tafel zitten. Rechts van hem het orkest Pro Arte, o.l.v. Prévost. In het midden is een kleine speelvloer. Er is een cyclorama met geestige tekeningen van Floris Jespers, die ook de decorstukken ontwierp. Er was een ware kleurenpracht die de pittoreske kostuums perfect aanvulde."
De opvoering was een succes en werd later dat jaar ook in Brussel en Gent gespeeld, maar ze viel niet bij iedereen in goede aarde. Vooral in de Waalse pers waren de reacties erg negatief. In La Dernière Heure werd geprotesteerd dat de steracteur Staf Bruggen bekend stond als een flamingant en zelfs van communistische sympathieën werd verdacht. In het weekblad Pourquoi Pas? werd beweerd dat "vijanden van

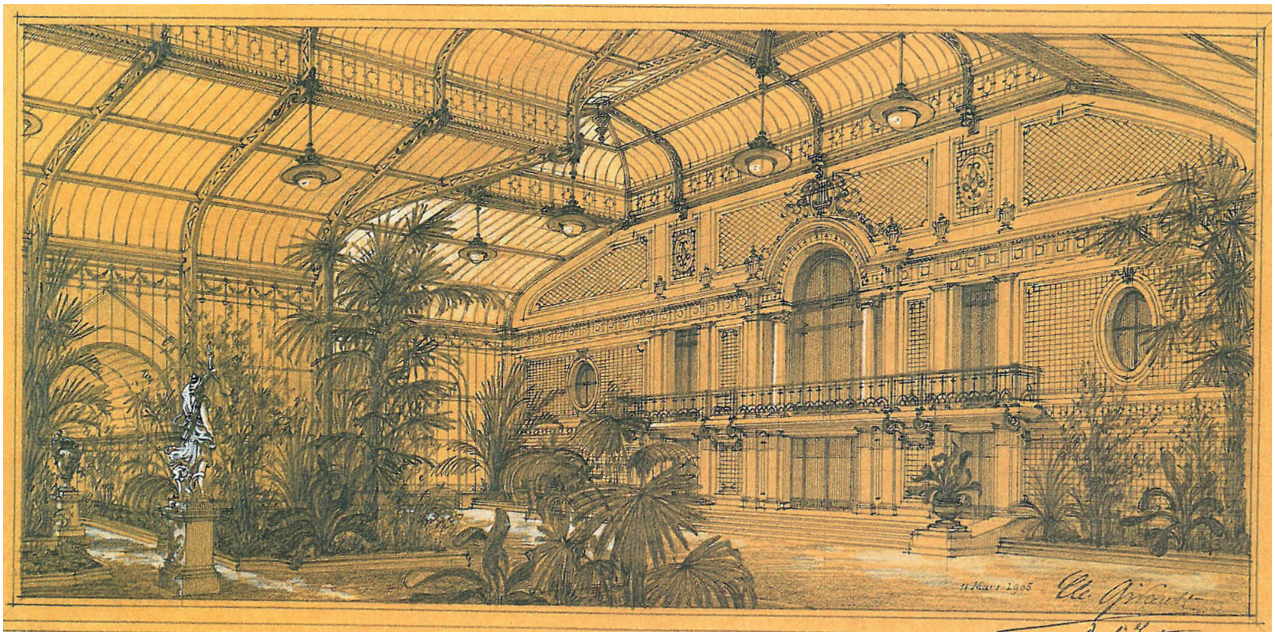

België en van de monarchie aanwezig waren”. Ook Vlaamse liberale journalisten maakten bezwaar tegen Staf Bruggen. Het resultaat was dat het tot 1968 zou duren eer er weer een Nederlandstalig stuk werd opgevoerd.
De opvoering van ‘Elckerlyc’ door de KVS van Brussel en de Sint Augustinuskring van Antwerpen verdient een aparte vermelding. Het stuk was geregisseerd door Herman Teirlinck, met Gust Maes in de hoofdrol. Het werd niet opgevoerd in het theater, maar op een openluchttoneel dat koningin Elisabeth had besteld. Ze had een dergelijk toneel gezien op een reis naar Los Angeles in 1919. Later, in het interbellum, zou blijken dat openluchttheaters heel populair werden in Europa. De opvoering was gepland voor 9 juli 1930, maar werd vanwege het Belgische weer uitgesteld naar de dertiende. Kostuums en enscenering werden toevertrouwd aan Denis Martin. Martin, later de scenograaf van het Théâtre National, ontwierp zijn set met modellen, maar die werden nooit gebouwd omdat ze niet pasten in het openlucht concept.
Tot de tragische dood van Albert I in 1934, werd het theater vaak gebruikt. Zo vermelden de bronnen ten minste vijf concerten voor kamerorkest, het stuk ‘Tintin’ van H. Van Meyere, barokmuziek van Le Quatuor Belge d’Instruments Anciens en een Bach concerto door de Cercle Choral Liégeois.
Na de dood van zijn vader kwam Leopold III op de troon, maar hij noch koningin Astrid toonden veel interesse in het theater. Albert had eerder al aan zijn vrouw geschreven dat het paar “mensen zonder enige culturele interesse” waren.
Tijdens de Tweede Wereldoorlog bleef de koning op het paleis wonen in zogenaamde krijgsgevangenschap. Er zijn bronnen die toespelingen maken op eventuele opvoeringen en zelfs revues in het theater, maar de feiten blijven wazig. Na de oorlog ging de koning in ballingschap en kwam de regent Karel op de troon. Tijdens die woelige tijden was er weinig animo voor entertainment aan het hof.
Daar kwam verandering in met de komst van de meer flamboyante koningin Fabiola. In 1966 start ze met renovaties aan het theater. Op 10 oktober 1968 heropent het theater de deuren met het tweede Nederlandstalige toneelstuk in haar geschiedenis. Het amateurgezelschap ‘Streven’ uit Mortsel had zonet het landjuweel gewonnen en werd uitgenodigd om het bekroonde stuk te komen spelen: ‘De Leeuwerik’ van Jean Anouilh, in een regie van Arnold Willems.
De pers maakte veel gerucht over het feit dat er Vlaams theater werd gespeeld, maar ook over het theater zelf werd geschreven. “Een ballroom theater met 160 zitjes. (Het zaalplan toont minstens 196 plaatsen, de koninklijke tronen niet

Au théâtre du château de Laeken

Le Roi et la Reine ont assisté avec quelque 150 invités, à la « réouverture » du petit théâtre du ch
teau de Laeken qui a été complètement restauré. Le spectacle de cette soirée était assuré par

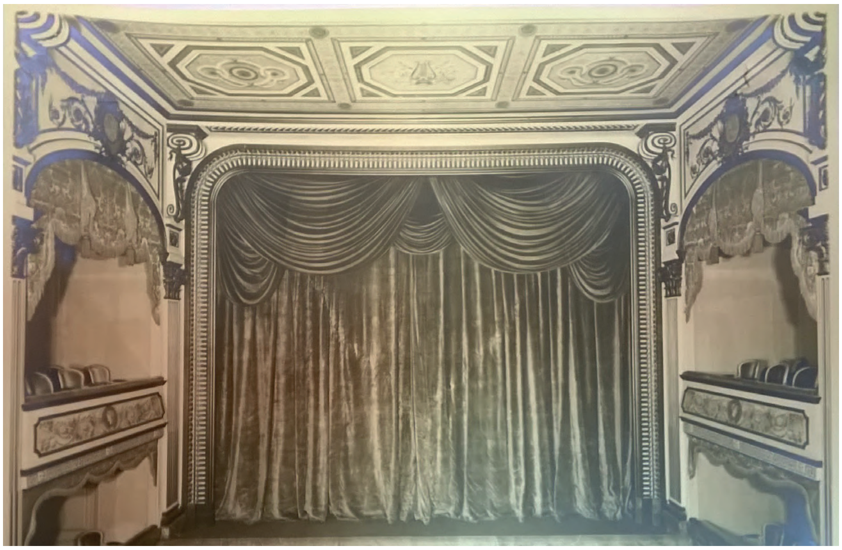

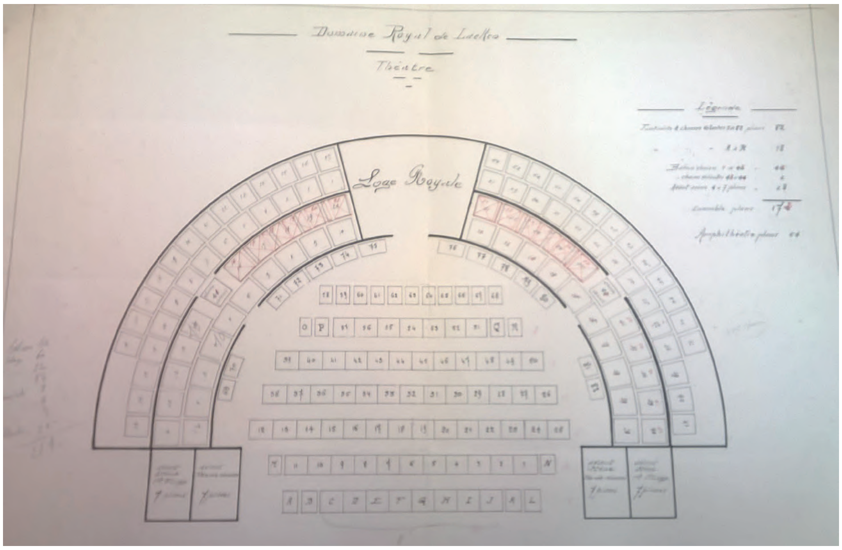

inbegrepen. N. v.d.r.) Het kokette theater is gekleurd in mooie, zachte tinten, met de typische balkons, baldakijnen en een komvormige zaal." (GvA) Staf Knops voegt daar in Het Laatste Nieuws in blokletters aan toe "Het privétheater werd niet meer gebruikt sinds de dood van koning Albert."

In 1972 raakt kardinaal Suenens begeesterd door de Charismatische Beweging, een religieuze beweging die de nadruk legt op gebed, diepe contemplatie en het ervaren van de Heilige Geest. Ook de koning en de koningin laten zich hierdoor meeslepen. Het is opmerkelijk dat sindsdien het theater niet meer wordt gebruikt. De laatste keer dat er een opvoering plaatsvindt is bij een bezoek van Farah Diba, de keizerin van Iran, bij haar bezoek in 1977.

Tussen 1980 en 2002 wordt het Koninklijk Paleis helemaal gerenoveerd door de Regie der Gebouwen. Eén van de kroonjuwelen is de decoratie van de spiegelzaal door de controversiële kunstenaar Jan Fabre. Maar over het theater wordt geen woord gerept. Een intimus wist te vertellen dat het in een deplorabele toestand verkeert. Het gebouw wordt niet verwarmd en gebruikt als opslagplaats.

Als één van de oudste theaters van België, heeft het hoftheater van het paleis van Laken een uitzonderlijke historische waarde. Het vertelt de geschiedenis van het gebouw en haar bewoners. Het gebruik en de betekenis van het theater door en voor het hof is niet alleen vermengd met de politieke geschiedenis, maar ook met de persoonlijke interesses en temperamenten van de Belgische monarchen. Laat ons hopen dat het weer tot leven zal worden gewekt als één van de laatste hoftheaters in Europa. ■

Met dank aan:
Boudewijn d'Hoore, dienst archieven van het Koninklijk Paleis
Prinses Marie-Séverine de Caraman de Chimay
Arnold Willems

INDUSTRIEEL ERFGOED BEHOUDEN

Trea ten Kate

Altijd zijn ze op zoek naar unieke industriële lampen. Dennis van de Zand en René Marijnissen van Lloyd Industrials in Rotterdam restaureren de oude lampen met liefde en zorg, zodat het industrieel erfgoed bewaard blijft.

Voor de twee flamboyante Rotterdammers is alleen het beste goed genoeg om toe te voegen aan hun collectie industriële lampen. Ieder exemplaar in de collectie heeft een eigen verhaal. "Wie bij ons een lamp koopt, krijgt onze passie en het verhaal van de lamp er gratis bij", zegt Marijnissen. "Of dat nou een grote klant is of een particulier die heel blij met een klein email lampje onze deur uitgaat", aldus Van de Zand.

200 lampen in de badkamer

Zes jaar geleden kochten Marijnissen en Van de Zand een sfeervolle loft in het gerestaureerde pakhuis St. Jobs in Rotterdam. Voor de inrichting vonden zij vijf grote, originele filmspots, die ze eigenhandig en met oog voor detail restaureerden. Een passie was geboren.
"We hebben jarenlang in onze woning oude, afgeschreven lampen nieuw leven ingeblazen. We ontmantelden de lampen in de badkamer", zegt Marijnissen. Via het eigen netwerk kwamen de eerste klanten en dat breidde zich als een olievlek uit. "Toen we een partij van 200 oude lampen kochten, dacht ik: we hebben een probleem." Ze vonden een geschikte ruimte in de Hofbogen, onder een voormalig spoorviaduct, waar ze bijna een jaar geleden hun studio Lloyd Industrials openden. "Onze passie is het echte oude industriële erfgoed", zegt Van de Zand. "We zoeken onze lampen in Nederland, België en Frankrijk, hebben ons eigen netwerk opgebouwd, kopen zelf in en voeren eigenhandig het restauratieproces uit. Alles hebben we volledig vanaf de grond opgebouwd."
'Gewoon' op vakantie gaan in Frankrijk is er inmiddels niet meer bij. Van de Zand: "Als we daar zijn, zien we toch altijd weer een plek waar we echt even moeten gaan kijken naar lampen." Marijnissen vult aan: "En er is nog zoveel moois te vinden."

Samen met kleine ondernemers

Lloyd Industrials groeit en dat betekent dat er ook werkzaamheden moeten worden uitbesteed. "Onze kracht is het restaureren van oude lampen, dat is de kern van ons bedrijf. Daarnaast werken we graag samen met kleine ondernemers die bijvoorbeeld een lichtplan kunnen maken. Grotere straalwerkzaamheden en poederlakken besteden we uit aan Hamax. Ook werken we samen met Laska in Rotterdam, een klein staalbedrijfje dat al decennia bestaat. Als we een heel specifiek onderdeel willen laten maken, dan worden de wenkbrauwen soms gefronst, maar een paar weken later liggen de onderdelen voor ons klaar", zegt Marijnissen.

Persoonlijke aandacht

Ondanks de groei blijft persoonlijk contact bij Lloyd Industrials hoog in het vaandel staan. Dat is ook de reden dat er geen traditionele webshop is te vinden op de website. "Driekwart van onze klanten brengt eerst een bezoek aan onze studio en neemt vaak foto's of tekeningen van het interieur mee. We gaan dan in gesprek en geven advies", zegt Marijnissen. Soms willen klanten hun hele huis inrichten met industriële verlichting.
Van de Zand en Marijnissen zijn van mening dat de kracht juist zit in die ene goede armatuur die eruit springt. "Als je je hele huis vol hangt met die lampen, valt het niet op. Als je één of twee lampen boven een tafel hangt, dan gaan alle ogen direct naar de lamp. Als er een prachtige nieuwe keuken staat en iedereen begint over die gave lamp, dan hebben wij ons doel bereikt. We gaan ook regelmatig naar klanten toe als ze niet precies weten wat ze willen en we nemen dan verlichtingsbronnen mee, zodat we kunnen laten zien wat een goede ledlamp kan doen."

Nieuwe led in oude lamp

Beide heren hebben inmiddels goede contacten opgebouwd in de ledwereld en hun kennis op dit gebied breidt zich snel uit. "Led werd vroeger geassocieerd met trillend en koel licht, maar we kunnen laten zien dat dat is achterhaald", zegt Marijnissen. "We willen onze lampen het liefst verkopen met led, en kopen onze lampen in bij Megaman en 247LED. Megaman maakt gebruik van 'dim to warm' techniek, waarbij de lichtkleur verandert naarmate er verder wordt gedimd. We hergebruiken een product en maken het zo ook nog zuinig." Van de Zand: "De industriële armaturen vormen de kern van ons bedrijf, maar we geven ook lichtadvies. Daarin zijn we heel erg in ontwikkeling. We zetten nooit zomaar ergens een lamp in. We zoeken de juiste lamp bij de armatuur."

Respect voor het origineel

Inmiddels weet ook de zakelijke markt de weg naar Lloyd Industrials te vinden. Een project waar Van de Zand en Marijnissen met plezier op terugkijken, is het CityHub hotel in Amsterdam. Van de Zand: "Het is een nieuw en modern hotel waarvoor we oude gietijzeren Mapelec Amiens lampen uit de jaren 50 hebben geleverd. Boven de bar hangt een aantal grote oude tl's en alles is uitgevoerd in warm dimbare leds. Dat zijn mooie projecten."

Een ander uitdagend project was een boekhandel, waarin de eigenaar grote industriële lampen wilde. "De architect had een lichtplan gemaakt: er moest 2700 lumen onder de kap met een diffuser", vertelt Marijnissen. "Mijn eerste reactie was: daarmee verpest je de lamp. We zijn toch op zoek gegaan naar mogelijkheden. We vonden een kleine plafonnière en hebben deze op maat in kunnen bouwen. Het resultaat was heel mooi." Van de Zand: "We gaan ver in het aanpassen van de oude lampen met de nieuwste technieken, maar altijd met respect voor het origineel en dat vind ik de mooiste uitdaging."

Eigen ophangsysteem

"We zien vaak dat lampen uit één partij verschillende fittingen of ophangsystemen hebben. Daar zochten we steeds losse onderdelen bij, maar we vinden dat onze lampen beter verdienen." Daarom ontwikkelden ze een eigen robuust ophangsysteem met het logo van Lloyd Industrials. "Het ophangsysteem is nu echt een onderdeel van de lamp en daar zijn we blij mee." De klant ziet daardoor ook dat hij een echte gerestaureerde Lloyd Industrials lamp heeft.

Het verhaal achter de lamp

De lampen van Lloyd Industrials zijn niet altijd schadevrij,

maar dat hoort bij de charme van het industrieel erfgoed, aldus de Rotterdammers. Marijnissen: "We hebben net een partij email lampen ingekocht met een sterrenhemel van kleine beschadigingen aan de binnenkant. Het email is beschadigd door de vonken en staalsplinters van de staalfabriek waar ze jarenlang hingen. Het is waanzinnig mooi om te zien en dat verhaal vertellen we aan onze klanten."
Soms zijn de verhalen ook emotioneel, zoals het verhaal van de oude mevrouw in Frankrijk. "Zij woonde bij een vervallen fabriek en vertelde dat haar opa de fabriek bouwde en dat er in de goede jaren 200 arbeiders werkten. Geëmotioneerd vertelde ze over het gevecht van haar vader om het bedrijf overeind te houden. Dat verhaal geeft de lampen uit die fabriek wat extra's." ■

www.lloydindustrials.com

Foto's Marcel Krol

HET HUIS VAN DE HEER

Jan Decalf

Op 26 maart 2013 legde een zware brand de kerk van Westkapelle in de as. Na die fatale dag stonden van het gebouw enkel de muren nog overeind. De torenspits was ingestort, de glasramen gesprongen, het interieur verkoold. Het gemeentebestuur en de erfgoedconsulenten stonden voor een zware beslissing. Wat te doen met deze ruïne in een tijd waarin kerkgebouwen steeds minder nut hebben en heropbouw misschien niet meer aan de orde is?

Het gemeentebestuur moest noodgedwongen op zoek naar een nieuwe invulling van de kerk. Dat werd een oefening waarbij heel verschillende factoren in balans moesten komen: een sacrale versus een socio-culturele invulling, restauratie of inbreng van eigentijdse elementen, respect voor het karakter van het gebouw versus exploitatiemogelijkheden met minimale logistieke bewegingen, de uitdagingen rond energiezuinigheid en het ruimtelijk rendement, de dromen en wensen van de verenigingen versus de visie van het bisdom en het financiële plaatje.
Architectenbureau Bressers tekende een ontwerp met een nieuwe bestemming van het kerkgebouw enerzijds als een intieme sacrale ruimte om de kerk deels terug te geven aan de gelovigen. Anderzijds moest het ook een trefpunt worden voor sociaal-culturele activiteiten en evenementen voor de brede gemeenschap met vergaderzalen, een bar en een uitschuifbare tribune.
Het sacrale gedeelte is ondergebracht in het oudste stuk van de kerk, waar de gehavende restanten van de drie altaren zich bevinden. De zware brandschade blijft zichtbaar voor de kerkgangers.
In het westelijke, meer recente deel van de Sint-Niklaaskerk, kregen de ontwerpers wat meer vrijheid. Dit stuk werd ingericht als gemeenschapsruimte onder een modern dakgebinte. De oorspronkelijke raamopeningen zijn doorgetrokken tot op de grond voor extra lichtinval en om interactie mogelijk te maken met het kerkplein. In een nieuw toegevoegd, hedendaags volume binnenin het schip, bevinden zich twee vergaderruimtes. De twee kerkhelften worden van elkaar gescheiden door strak schrijnwerk. Die duidelijke visuele opsplitsing kwam er op vraag van het bisdom, dat de kerkelijke liturgie in een besloten ruimte wil laten doorgaan.
Die twee heel uiteenlopende opdrachten in één ontwerp verenigen was meer dan alleen een architecturale uitdaging. Het ontwerp van Bressers ging daarbij nog een stap verder door het sacraal gedeelte en het polyvalent cultuurhuis in de tweeledige kerk samen te ontwikkelen met de publieke ruimte rondom de kerk.
"Het Pastoor de Neveplein naast de kerk dient terug een echt plein te worden om ruimte te creëren voor het openbaar leven en de vrijetijdsbesteding. De verloren parkeerplaatsen worden elders ondergebracht zodat de pleinfunctie en zwakke weggebruiker voorop staan", klinkt het bij het bureau.
"Het was echter een complex dossier", zegt Thibault Florin van Bressers Architecten. "Door een verzekeringskwestie duurde het een hele tijd vooraleer we aan de slag konden, waardoor de kerk lang onaangeroerd bleef en uitgroeide tot een ruïneuze wildernis. Pas drie à vier jaar na de brand konden we de nodige stabiliteits- en materiaalstudies laten uitvoeren en ons ontwerp op punt stellen. We moesten dus echt van nul beginnen, al is dat achteraf bekeken wellicht toch niet zo nadelig geweest."
Aangezien de kerkgaande gemeenschap in Westkapelle behoorlijk groot is, was een volledige herbestemming niet aan de orde. Toch bekleedt het iconische complex niet langer alleen een sacrale functie. "Gelovigen kunnen nog steeds terecht in een intieme geloofsruimte, maar er is ook een polyvalente zone voor sociale en culturele activiteiten

en evenementen ingericht", legt Florin uit. "Deze tweeledige invulling plaatste ons – los van de restauratiecontext – voor een aanzienlijke architecturale uitdaging. Zo mocht ze geen afbreuk doen aan de overweldigende ruimtelijkheid die je in de Sint-Niklaaskerk ervaart.
Bovendien moest de kerk zich ondanks het duidelijke functieonderscheid als één geheel manifesteren, zij het zonder dat het sacrale en het culturele gedeelte elkaar visueel en auditief kunnen hinderen. We hebben dit opgelost door een flexibele scheiding van circa 2,5 meter hoog te voorzien, in de vorm van opendraaibare messingpanelen in brandwerend stalen schrijnwerk. Voorts hebben we de kerk gecompartimenteerd met behulp van glaspartijen. Gelovigen kunnen nog steeds terecht in een intieme geloofsruimte, maar er is ook een polyvalente zone voor sociale en culturele activiteiten en evenementen ingericht"

Subtiele herinnering aan de brand

In bouwkundig opzicht opteerde Bressers voor een doordachte mix van restauratie, reconstructie, conservatie en renovatie. "In het sacrale gedeelte hebben we grotendeels de oorspronkelijke toestand nagestreefd. Het koor en de kruisbeuken, het aangetaste baksteenmetselwerk, de vlakke muurdelen en de houten kruis- en tongewelven zijn integraal hersteld. De drie bestaande altaren (hoofdaltaar en twee altaren in de zijbeuk) hebben we bewust niet gerestaureerd om de herinnering aan de tragische brand levendig te houden. We hebben ze geconserveerd en er een strak nieuw altaar, ambo en doopvont bijgeplaatst. Ook de kolommen zijn behouden, al zijn ze veel minder breed dan de originele structuren en zijn ze geïnjecteerd met epoxyhars om verdere afschaling van de bakstenen te vermijden. Net als de altaren hebben ze een 'gehavende' uitstraling", verduidelijkt Florin. "Het evenementengedeelte is historisch minder belangrijk, dus daar hebben we vooral gerenoveerd (lees: nieuwe technieken en elementen geïntegreerd). We hebben twee box-in-boxruimtes met een bar en vergaderzalen gerealiseerd in de zijbeuken, die met elkaar verbonden zijn door middel van een passerelle, waartegen een uitschuifbare tribune geplaatst is. In de rechterzijbeuk hebben we ook een kelder gebouwd voor de technieken en het sanitair. De houten tongewelven in de polyvalente zone zijn niet teruggeplaatst, maar vervangen door een zichtbare spantenstructuur."

Baken van licht

De nieuwe metalen torenspits is letterlijk en figuurlijk de kroon op het werk. De houten achthoeken die de interne basisconstructie van de vorige torenspits vormden, zijn vervangen door structurele ringen die nu ook aan de buitenkant zichtbaar zijn. De tussenliggende staalplaten zijn uitgerust

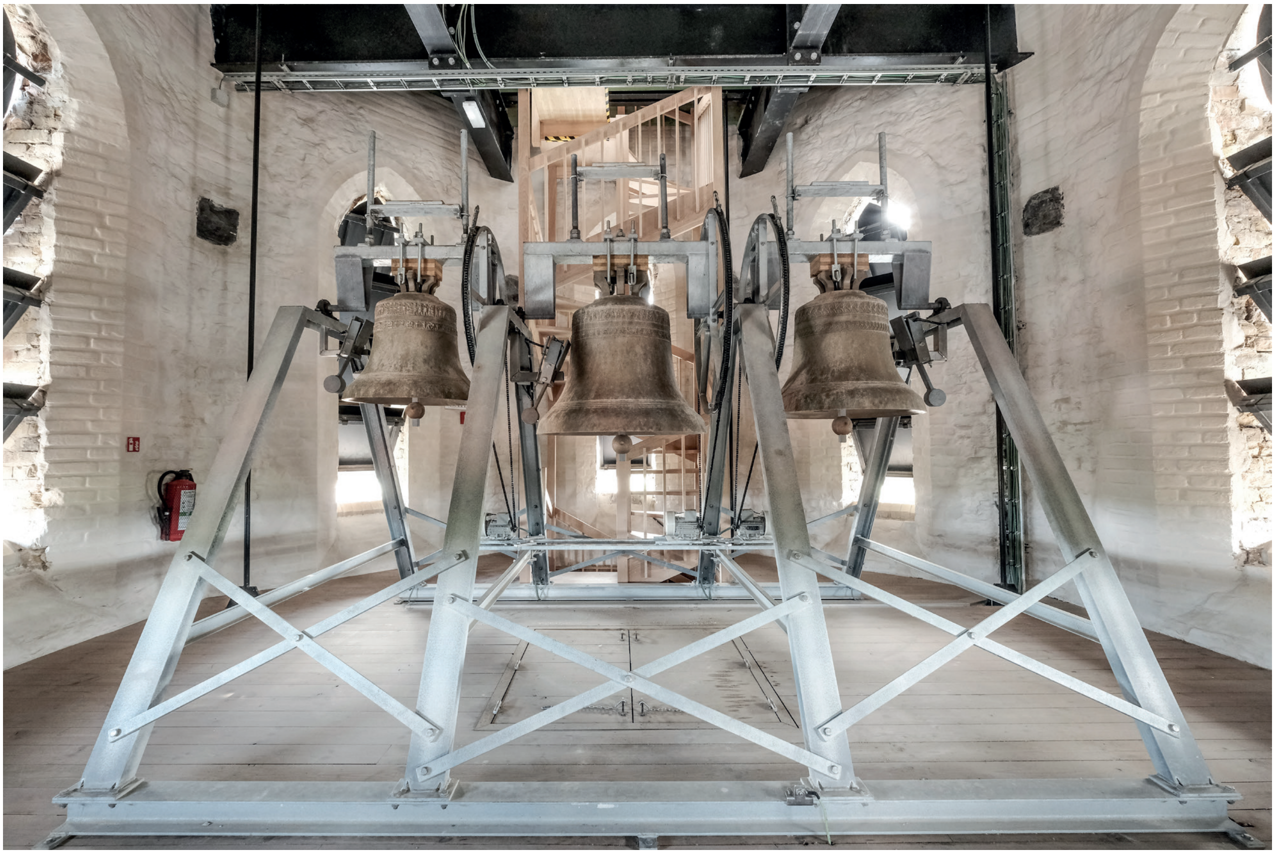

met perforaties en verwijzen op die manier naar de leibekleding van de voormalige torenspits. "Dit zorgt er samen met de gereconstrueerde glasramen voor dat de kerk 's avonds en 's nachts fungeert als baken van licht voor de omgeving."

Het Atelier Mestdagh dat de ramen realiseerde, kreeg overigens een eervolle vermelding in het juryrapport van de Erfgoedprijs. Het is een familiebedrijf dat het glas-in-loodambacht levend houdt en ze combineren moderne ontwerpen en hedendaagse toepassingen met traditioneel vakmanschap. De roots van het bedrijf gaan terug tot in de neogotiek: Albert Mestdagh, de stichter van het bedrijf werd opgeleid door Hendrik Coppejans, één van de grote Gentse glazeniers. De eigentijdse artistieke invulling van de glasramen versterken het intiem sacrale gevoel van de ruimte.

"Aangezien we het kerkgebouw qua ontwerp hebben opgevat als een soort van mantel over de omliggende publieke ruimte (vergelijkbaar met de beruchte Stadshal in Gent), zullen de materialen in het interieur bovendien doorgetrokken worden naar het aanpalende plein. Vandaar dat we ook binnen in de kerk grote vloertegels (60x120) geplaatst hebben, inclusief subtiele uitsnijdingen als verwijzing naar de klassieke 30x30-tegels die oorspronkelijk in de kerk lagen."

Algemene gelukzaligheid

De officiële inhuldiging van de vernieuwde Sint-Niklaaskerk vond plaats op 6 december 2019. Een datum met de nodige symboliek, die extra versterkt werd door de waarde die de inwoners van Westkapelle hechten aan hun dorpsicoon. "Tijdens de opening heerste er een algemeen gelukzalig gevoel en voelden we een intense appreciatie van de plaatselijke gemeenschap, dus dat gaf deze opdracht toch wel een extra dimensie. Ook de verstandhouding met de opdrachtgevers en de aannemers was uitstekend. Het spreekt voor zich dat het in zo'n grootschalig restauratie- en renovatieproject voor iedereen geven en nemen is, maar we hebben met z'n allen zeer constructief samengewerkt. We zijn dan ook enorm fier op het prachtige resultaat", besluit Thibault Florin.

Flexibele inrichting

Het kerkgebouw zal door zijn openheid zijn centrumfunctie terug kunnen opnemen. De mogelijkheid bestaat om de kerkbeuken door middel van grote poorten te openen naar het plein toe, zodat het kerkgebouw een overdekte extensie van het plein wordt.

Intern werden de ruimtes heel flexibel ingericht om een veelheid aan activiteiten en evenementen toe te laten. Extern wordt er ingespeeld op de bestaande elementen zoals reliëf, aanwezig groen, circulatiebewegingen, … en worden nieuwe elementen toegevoegd die de belevings- en gebruikswaarde van het plein verhogen. Dit met als uitgangspunt een dorps-

Het kerkgebouw zal door zijn openheid zijn centrumfunctie terug kunnen opnemen.

centrum, gebaseerd op zijn historiek, toekomstige functie en beoogde belevingswaarde.
Een bijkomende meerwaarde die deze herdefiniëring met zich meebrengt, is de mogelijkheid kleinschalige markten en evenementen te organiseren op het plein.

Integratie van materialen

De keuze van materialen op het plein wordt doorgetrokken van in de kerk tot aan de gevels van de huizen die grenzen aan het Pastoor de Neveplein. Die doordachte vormgeving van vloeren en verharding verbetert de integratie van de kerk in dit plein. De vloer wordt geaccentueerd door middel van verschillende texturen en lichtlijnen. Over het gehele plein en tot in de kerk lopen gidslijnen die de pleinbezoeker begeleiden over het plein naar de ingangen van de kerk.

Dit project werd opgenomen in de shortlist als laureaat voor de Onroerend Erfgoedprijs 2020. Het toont dat het mogelijk is om 'verloren' erfgoed te transformeren met respect voor het verleden. Het gebouw kan nu opnieuw een rol van betekenis gaan spelen in het dorpsleven. Vermits er in Vlaanderen nog steeds meer kerken dan gemeenschapscentra staan, kan een herbestemming zoals deze een eerste zijn in een lange reeks.
Bron: 'Bouwen aan Vlaanderen', 'Bouwen en renoveren' en architectenbureau Bressers. ■

WEDERGEBOORTE UIT DE AS (TIM JANSSENS)

Een eeuwenoude kerk restaureren is sowieso al geen sinecure, laat staan dat ze grotendeels verwoest is door een brand en dat heel wat originele hout- en metselwerkstructuren piekfijn gereconstrueerd moeten worden. De wedergeboorte van de Sint-Niklaaskerk ging dan ook gepaard met enkele bijzondere uitdagingen. "Hoewel we tonnen ervaring hebben met complexe restauratiedossiers, kwamen we toch voor een aantal verrassingen te staan. Er was een flinke portie inventiviteit en vakmanschap nodig om ze te omzeilen", aldus Jan De Moor, algemeen directeur van restauratiespecialist Artes Woudenberg.

Voorzichtig te werk gaan

"Het begon al bij de initiële opkuiswerken, waarbij we een 30 centimeter dikke laag roet, gruis en restanten van de ingestorte dakstructuur, de torenspits, gesmolten kerkklokken en verwrongen stellingen moesten verwijderen. Vervolgens hebben we schoren geplaatst en alles gestabiliseerd om verdere degradatie te verhinderen. We hebben ook enkele vooronderzoeken uitgevoerd om verborgen schade te detecteren (bijvoorbeeld microbarsten in de kolommen en het metselwerk). We hebben heel wat ervaring met complexe restauratiedossiers, maar wat de Sint-Niklaaskerk eens zo speciaal maakte, is dat ze jammer genoeg was afgebrand. Dat is helemaal anders dan een kerk die erop achteruitgegaan is door ouderdom of verloedering. Vooral op het vlak van stabiliteit had dat ernstige implicaties. We moesten zeer voorzichtig te werk gaan, opdat de constructies die nog rechtstonden ook niet zouden instorten."

Ruïneus metselwerk

Een tweede moeilijkheid was de slechte staat van de bakstenen. "Een gevolg van de 'schrikreactie' na het blussen (vanwege de snelle temperatuurdaling), met interne spanningen tot gevolg", legt De Moor uit. "Aanvankelijk dachten we dat de restauratie van het baksteenmetselwerk nog wel zou meevallen, tot bleek dat er in de diepte behoorlijk wat schade was. Dat vergde een inventieve oplossing, en dus hebben we de aangetaste kolommen en het geteisterde metselwerk geïnjecteerd met epoxyhars. Voorts hebben we in samenspraak met de architect beslist om de afschilferende buitenkant van de baksteenkolommen te verwijderen en de rest van het originele metselwerk te consolideren om de impact van de brand te tonen. De ruïneuze uitstraling die hieruit voortvloeit is zeer geslaagd. Een mooie en bovendien budgetvriendelijke oplossing!"

Zes maanden timmeren

In het sacrale gedeelte van de Sint-Niklaaskerk was ook aardig wat reconstructie nodig. "Zeer moeilijk, maar prachtig om te doen", geeft Jan De Moor aan. "De glas-in-loodramen zijn hersteld en kregen een eigentijdse artistieke invulling, de kap is opnieuw samengesteld aan de hand van nieuwe eikenhouten spanten (80 m^3 in totaal) en 1.200 m^2 leibekleding (inclusief dakkapellen) en de tongewelven zijn gereconstrueerd met behulp van eikenhouten beplanking, gesculpteerde houten consoles en middenstijlen, enzovoort. Een uniek werk waar onze timmermannen zes maanden lang fulltime mee aan de slag zijn geweest."

DE STEM VAN DE HEER

Een geluidsinstallatie voorzien in een kerk is geen evidente opdracht. Een kerk is een grote ruimte, met als gevolg veel vervelende echo's. Deltavox Projects kreeg de opdracht om in de Sint-Niklaaskerk een geluidsinstallatie te installeren.
Er kwamen twee afzonderlijke geluidsinstallaties die gekoppeld kunnen worden. In het sacrale gedeelte van de kerk primeert de verstaanbaarheid en het aangename geluid van muziek. Een combinatie die niet evident is. Duidelijk verstaanbaar zijn in een ruimte zoals deze kerk is een zeer delicaat aspect omdat de akoestische omstandigheden niet altijd even gemakkelijk zijn.
In de multifunctionele zaal implementeerden ze een installatie voor muziek en projectie. De zaal is zo geschikt voor uiteenlopende bijeenkomsten, van vergaderingen over toneel tot kleine concerten. Ook moest de geluidsinstallatie gebruikt kunnen worden met een ingeschoven tribune. Dit maakte het ontwerp bijzonder. De besturing gebeurt vanop touchpanelen met een op maat gemaakt bedieningspaneel.

PODIUMTEXTIEL
OP EN NAAST DE SET
ZODIAC De Musical, LaserVoile en akoestische wol - Foto: Nico Alsemgeest
ShowTex
AMAZING STAGE FABRICS IN MOTION
hello@showtex.com • www.showtex.com • www.showtexrental.com • volg ons op social media

COLLEGAGROEP LEIDINGGEVENDE TECHNICI

Binnenkort is het eindelijk terug zover, we presenteren het vervolg op onze collega dagen.

Op donderdag 28 april verwachten ze ons in het nieuwe cultuurhuis EMotia te Erpe-Mere.

Tijdens de derde inspiratie dag gaan we samen met collega's dieper in op ventilatie en luchtzuivering. Nu corona aan de uittocht begonnen is, is het duidelijk dat ventilatie een vaste waarde in onze werking zal worden. De nieuwe wetgevingen en richtlijnen kunnen we allemaal nalezen maar hoe ga je daarmee nu aan de slag? Hoe zorg je dat je zaal van propere lucht wordt voorzien of hoe kan je zorgen dat je toch op volle capaciteit terug kan werken?

We starten vanaf 12u met een gezellige babbellunch met broodjes.
Om 13u30 laten we de eerste spreker aan het woord, met wat geluk komt ir. Pieter Bolle, Coördinator Taskforce Binnenluchtkwaliteit, FOD Volksgezondheid (we wachten nog op de definitieve bevestiging) de theoretische kant uit de doeken doen. Mocht dat niet lukken dan zoeken we een waardige vervanger.
Na een korte pauze verwelkomen we Hans Rouquart van Stadschouwburg Kortrijk die zijn traject komt bespreken.
Einde voorzien rond 16u30.

Surf snel naar www.stepp.be en schrijf je in! We hopen jullie alvast massaal terug te ontmoeten!

Voor wie is deze collegagroep? Voor iedereen die een technisch leidinggevende functie heeft binnen de culturele sector; theatertechnici, toneelmeesters, productieleiders, technisch directeurs, tourmanagers, ...

Doel van de opleiding? In de collegagroep kijken we verder dan onze technische taken. Zo deden we al een sessie rond teammanagement en eentje rond duurzaamheid. We bespreken telkens onderwerpen die niet vakspecifiek zijn maar die je wel helpen om je capaciteiten als teamleider te vervolledigen. ■

LICHT IN LEIDEN, OF HOE EEN HISTORISCH DECOR WEER TOT LEVEN KOMT

Chris Van Goethem

Een paar jaar geleden ontdekte Bruno Forment in zijn zoektocht naar nog bestaande historische decors een reeks geschilderde decors van Florent Van den Berghe in de kelder van de balletschool Josée Nicola in Beringen. Florent is een telg uit de familie Van den Berghe, de voorouders van circus Ronaldo. De doeken werden gekocht door Jed Wentz, universitair docent Universiteit Leiden. Jed is een expert in declamatie, retoriek en muziektheater van voor 1900. Een speelstijl waarbij de exacte houding van het lichaam en de handzetting een groot belang hebben in het vertolken van het verhaal. (Ook van dit menselijk gedrag kan je filmpjes vinden: https://www.youtube.com/watch?v=E6PNwUqlnS8&t=6s) Hij gaat de doeken gebruiken in zijn onderzoek naar historisch geïnspireerde voorstellingen en hij organiseert mee het Utrecht Early Music Festival. Dat is natuurlijk goed nieuws, want op die manier kunnen de doeken opnieuw in context getoond worden aan het publiek.
Vanuit het kenniscentrum Podiumtechnieken RITCS werken we mee aan dit project en nemen we vooral de technisch-historische kant voor onze rekening. In voorbereiding van het gebruik konden we terecht in de stadsschouwburg Leiden waar we, samen met de fantastische ploeg technici, een aantal testen met de opstelling en de belichting konden uitvoeren. Een decor uit 1912 vraagt een aangepaste belichting. De schilders hielden immers rekening met de beschikbare belichtingsapparatuur, kleurtemperatuur, kleur, etc. wanneer ze een doek schilderden. Enkel met het juiste licht komen de doeken ten volle tot hun recht. De belichting uit die periode was redelijk standaard en bestond uit voetlicht (rampe cintrées), zijlicht (portants) dat ook de coulissedoeken belicht, bovenlicht in de vorm van Hersen, en eventueel een paar extra's zoals trainées (idem als hersen en voetlichten, maar dan mobiel, bijvoorbeeld om een fond uit te lichten) en corps mobile (meer geconcentreerde toestellen op statief). De details konden we afleiden uit o.a. de aanbesteding van de Stadsschouwburg in Kortrijk en catalogi uit die tijd.
Om de opstelling ten volle te begrijpen, moeten we even uit onze comfortzone stappen en de belichting zoals we ze nu

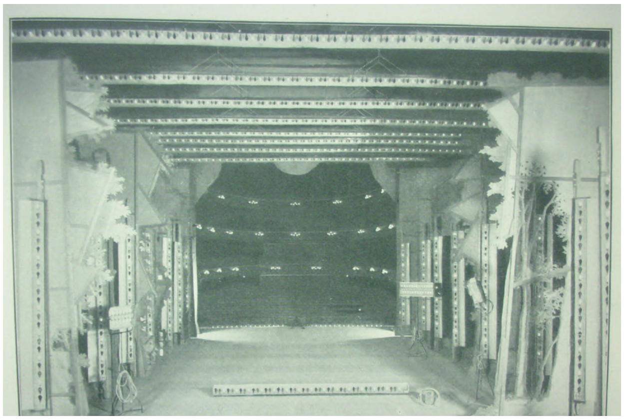

kennen, vergeten. In een belichting van rond 1910 zijn er geen spots, geen gefocust licht. De armaturen bestaan uit drie of vier kringen van witte, blauwe, rode en soms groene lampen. De armaturen worden daarenboven vaak gekoppeld in twee of drie plans. Typisch worden het bovenlicht van het eerste en tweede plan samen bediend. Het derde, vierde en eventueel vijfde plan samen, het zijlicht van de eerste twee plans samen, het zijlicht van de volgende plans samen, het voetlicht links en rechts apart en de extra's apart. Een volledige belichting had dus bijvoorbeeld maar 24 kringen. Er was geen licht vanuit de zaal.
De kleuren die men kon gebruiken, waren beperkt. De lampen werden ofwel in het glas gekleurd, of de lampen werden geschilderd (gedipt) met een hittebestendige verf. In beide gevallen was de keuze blauw, rood, groen.

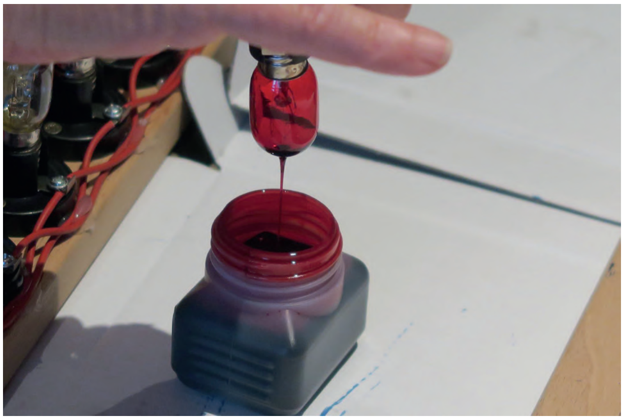

Met een dergelijke opstelling kon dus wel een focus gelegd worden op een deel van de scène en kon men de kleur aanpassen, maar het gehele lichtbeeld was steeds 'soft light'. Men kon een acteur niet in het spotlicht zetten. Daarbij moest er ook zo belicht worden dat de decors zichtbaar bleven.
Sommige decors werden geschilderd om in een dag en een nachtscène te gebruiken. Ze zijn vaak herkenbaar aan een blauw-paars kleurpallet Waardoor met blauw licht een nachtsfeer ontstaat en met wit-rood licht een dagsfeer.

De kleurtemperatuur en de intensiteit van de lampen was heel anders dan wat we nu kennen. Om daar een beter beeld van te krijgen kunnen we opnieuw terugvallen op de aanbestedingen uit die periode. Daarin staan de bestelde lampen beschreven als "kooldraad lampen Rood / Blauw in glas gekleurd, 110V, 25 bougies, Philips Edison".
De informatie over de kleurtemperatuur die we vinden is niet helemaal eenduidig. Een tekst uit 1928 geeft voor *carbon fillament electric lamps* 2150 K als waarde op. Maar een andere tekst zegt dat "The significant volatilisation of the carbon from the filament gave the carbon filament lamp a low colour temperature of 1850 K, a short service life of 600 hours and a low luminous output of 3 lm/W." Vermoedelijk is de kleurtemperatuur in de loop der jaren verhoogd. We gaan in de verdere berekeningen uit van 2150 K.
Om de kleurtemperatuur van een hedendaagse halogeenlamp (3200 K) aan te passen naar 2150 K kunnen we deze dimmen. De resulterende kleurtemperatuur is ((gedimde spanning/originele spanning) tot de 0.42macht) x de originele kleurtemperatuur. Willen we een kleurtemperatuur van 2150 K bekomen, dan moeten we het licht dimmen naar 39% . Bij 1850 is dit 27%.
Een kaars staat volgens één bron gelijk aan een lichtopbrengst van ongeveer 10 lumen. Een andere bron geeft als berekeningswijze kaars/0.7958 wat een lichtopbrengst van 314 lumen geeft voor 25 candela. Het gemiddelde is 275 lumen voor 25 candela.
Als we een halogeenlamp van 1000W dimmen naar 39% dan zakt het vermogen naar 390W. Een halogeenlamp heeft een lichtopbrengst van 17 lumen per wat. In gedimde toestand hebben we dus een lichtopbrengst van 6630 lumen. De lamp vervangt dan 24 lampen van 25 candela (bij 27% zijn dat 17 lampen van 25 candela).
Deze berekeningen geven ons alvast een indicatie waar we mee aan de slag kunnen om te testen.
Het decor dat we uitkozen voor de testen, de Romaanse Ridderzaal, bestaat uit een achterdoek, twee 'cut drops' (doeken over de volle breedte met uitgesneden deuren) en twee sets poten. De friezen lijken te ontbreken, maar dat wordt nog

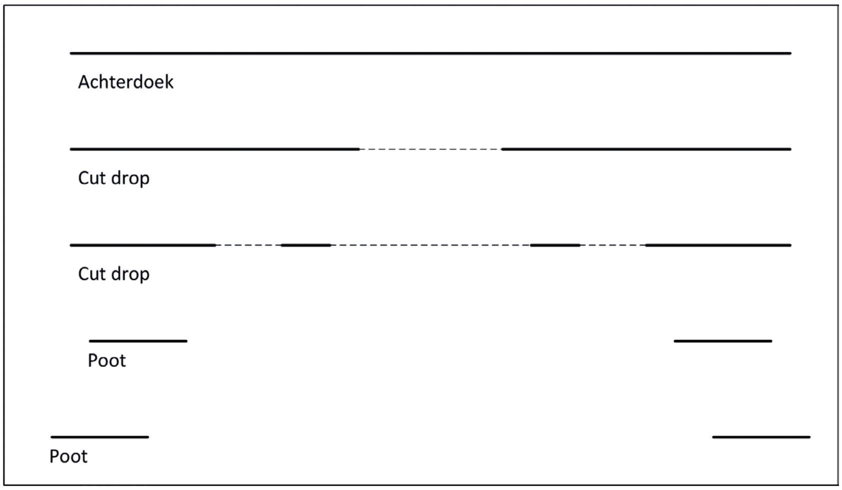

verder uitgezocht.
Wanneer we het decor voor de eerste keer hangen, na jaren in de opslag, ziet het er weliswaar mooi geschilderd uit met een fantastische perspectiefwerking, maar de kleuren zijn een beetje vaag en flets in het werklicht. We moeten dus aan de slag met de belichting.
De originele armaturen zijn helaas niet meer beschikbaar. We hebben wel een aantal recentere ADB herzen gerestaureerd die we als voetlicht kunnen gebruiken. Maar voor de gehele belichting hebben we niet voldoende herzen (Mocht iemand nog ergens herzen weten liggen dan zijn we zeer geïnteresseerd, nvdr.). Voor de belichting van het decor moesten we dus op zoek naar

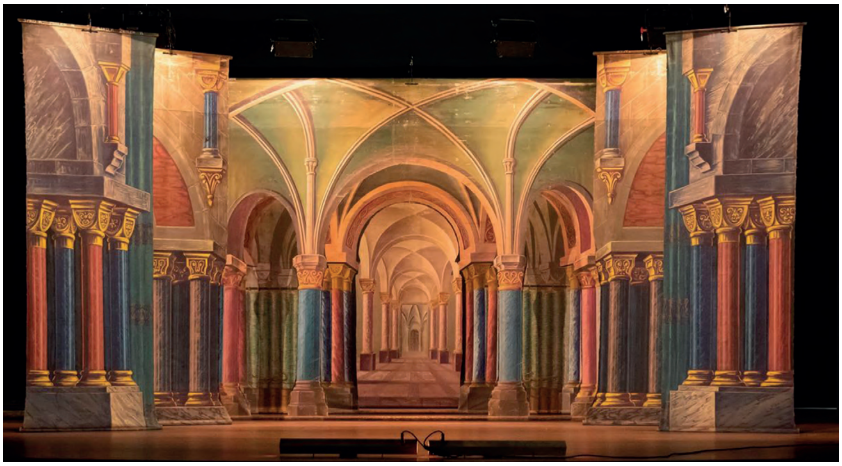

alternatieve armaturen die het origineel zo goed mogelijk benaderen.
Vanuit de originele standaardbelichting kunnen we afleiden dat de decors hoofdzakelijk met strijklicht worden aangelicht. We kiezen daarom voor asymmetrische horizonarmaturen in drie kleuren (Wit, Rood, Blauw) die we dimmen naar 30 a 40% om de kleurtemperatuur te reconstrueren.
Wanneer we met wit licht werken komt het decor al meer tot leven, maar de goudschildering op de pilaren blijft geel. Na verder experimenteren met de intensiteit en met toevoeging van een beetje rood wordt het goud plots fonkelend en zien we wat Van den Berghe bedoeld heeft.
Voor het voetlicht gebruiken we de historische ADB herzen en we vullen aan met lateraal zijlicht om de spelers aan te lichten vanuit de coulissen in het eerste plan. We gaan er daarbij van uit dat de belangrijkste acties in die periode vooral gespeeld werden in het eerste plan, toch zeker door de belangrijkste acteurs. Dat zie je trouwens ook in oude CAO's waar de betaling afhankelijk was van het plan waarin men speelde. Een 'eersteplans acteur' werd beter betaald dan een 'tweedeplans acteur' die dus een minder belangrijk rol had.
Het resultaat is boven verwachting. De acteur komt mooi los van het decor en, wanneer hij op de juiste plek staat, stoort het voetlicht veel minder dan verwacht. Na een beetje experimenteren kan de acteur juist gebruik maken van dit effect en versterkt het de mimiek en handgebaren.
Uiteraard zijn dit nog maar de eerste testen, in de toekomst willen we ook de andere decors belichten om nog beter te begrijpen hoe een belichting uit die periode precies werkt. Daarnaast werken we aan een volledige belichting, met gedipte lampen op schaal, om te kijken waar we de simulatie op ware grootte nog verder kunnen verbeteren. Dit zal zeker niet gemakkelijker worden, wanneer de gloeilamp verdwijnt wordt het immers veel moeilijker om een egaal kleurspectrum met een lage kleurtemperatuur te verwezenlijken.
De belangrijkste test wordt het festival, waar voor de eerste keer het decor, de belichting, de acteurs en het publiek samen komen na een periode van 100 jaar. ■

KLEURWEERGAVE-INDEX IN BEWEGING

Peter Hanselaer

Voor het beoordelen van lichtbronnen is de kleurweergave-index een interessant getal, maar de wijze van berekening moet worden gemoderniseerd en er is ook een ander getal nodig - wat kunnen Rf, Rg en Rm voor waarde toevoegen?

Bij het maken van een lichtontwerp is de keuze van de lichtbron één van de belangrijkste aspecten. Lichtbronnen worden meestal geselecteerd op basis van een aantal elektrische (vermogen, stroom), fotometrische (specifieke lichtstroom in lm/W, de levensduur) en colorimetrische criteria. Wat deze laatste categorie betreft, zijn de gecorreleerde kleurtemperatuur (CCT) en de kleurweergave-index (CRI) de meest belangrijke. De gecorreleerde kleurtemperatuur leert ons in welke mate we te maken zullen hebben met 'warm' of 'koud' licht; de kleurweergave-index is een getal dat uitdrukt hoe 'goed' de lichtbron de kleur van de omgeving en de objecten die ons omringen kan weergeven. Dit roept uiteraard de vraag op wat we bedoelen met 'goed kleuren weergeven', en vooral of iedereen hiermee wel hetzelfde bedoelt?

Complex

De waarneming van de kleur van een object wordt bepaald door een aantal factoren. Eerst en vooral is er de aard van de lichtbron waarmee het object wordt belicht. Het licht dat wordt uitgestuurd door een lichtbron heeft een typische spectrale samenstelling. Dit spectrum geeft aan hoeveel optisch vermogen er bij elke golflengte wordt uitgestraald. Anderzijds zal het object welbepaalde golflengtes van het licht meer of minder reflecteren. Het spectrum van het licht dat na reflectie ons oog bereikt, is dus zowel afhankelijk van de eigenschappen van de lichtbron als van het object. Uiteindelijk wordt dit licht op het netvlies gedetecteerd door drie soorten kegeltjes die elk een spectrale gevoeligheid hebben (net zoals fotodiodes). De respons van deze drie soorten kegeltjes bepaalt uiteindelijk in grote mate welke kleur we zullen zien. Het is evident dat wanneer in het spectrum van een lichtbron bepaalde golflengtes niet aanwezig zijn, die golflengtes niet kunnen gereflecteerd worden door het object en dat ze dus ook niet kunnen bijdragen aan de kleurwaarneming. Het spectrum van de lichtbron is dus van cruciaal belang voor de kleurwaarneming. Anderzijds is het goed mogelijk dat twee verschillende spectra toch leiden tot dezelfde respons van de kegeltjes en dus tot dezelfde kleurperceptie. Een typisch voorbeeld hiervan is het produceren van wit licht met enerzijds een fosforwitte led en anderzijds een combinatie van een rode, groene en blauwe led. Bovenstaande overwegingen illustreren de complexiteit van de kleurwaarneming en dus ook van de beoordeling van een lichtbron met betrekking tot de kleurweergave ervan.

CRI en RA

De CIE (International Commission on Illumination) ontwikkelde reeds jaren geleden, toen er nog geen sprake was

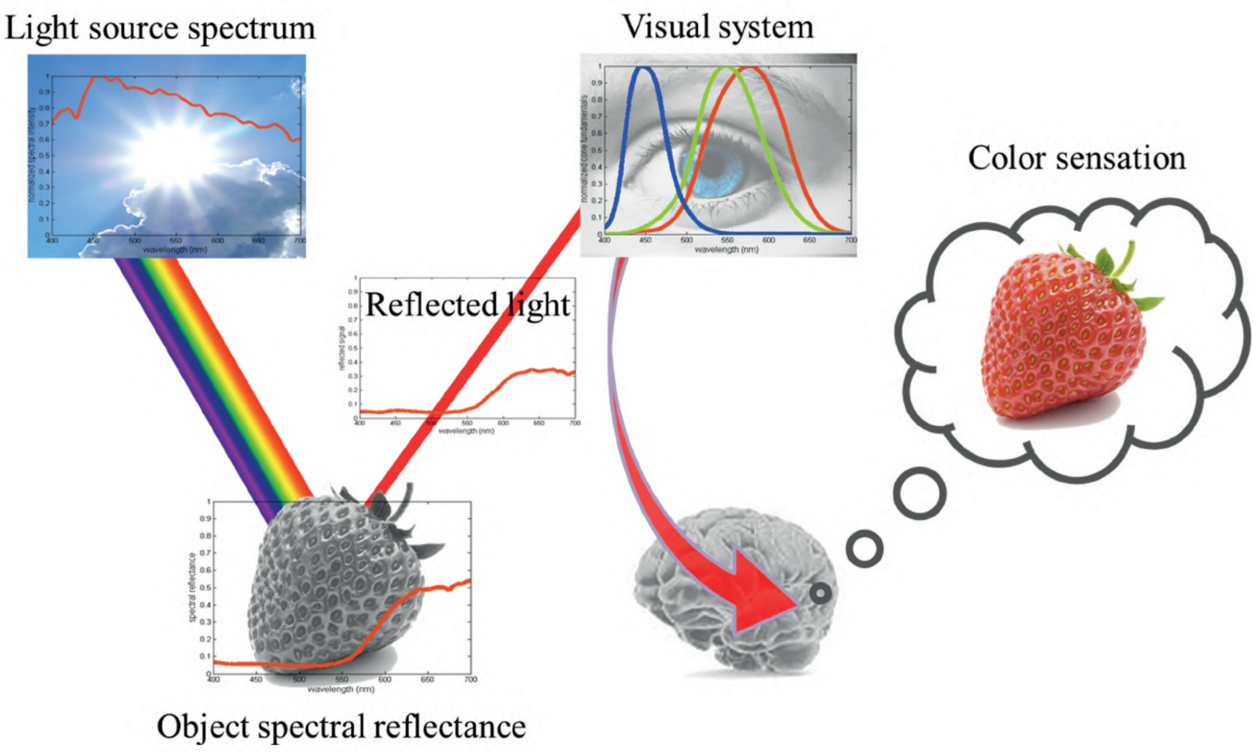

Houser, Kevin W., Mossman, Michele A., Smet, Kevin A. G., & Whitehead, Lorne. (2015). Tutorial: Color rendering and its applications in lighting. LEUKOS. doi: 10.1080/15502724.2014.989802

van verlichting met leds, een methode ter bepaling van de kleurweergave-index (Colour Rendering Index; CIE 13.3-1995). De methode is mathematisch vrij complex maar kan als volgt worden samengevat. Er worden acht standaard kleurkaarten geselecteerd. Van elke kaart wordt de kleur bepaald wanneer ze zou worden belicht door de te testen lichtbron. Hetzelfde gebeurt wanneer dezelfde kleurkaarten zouden worden belicht met een gekozen referentielichtbron. Aangezien het spectrum anders is, zullen de kleuren ook meestal verschillend zijn. De kleurverschillen die de acht kleurmonsters vertonen onder belichting met de testlamp ten opzichte van een belichting met de referentielichtbron, in welke zin ook, worden uitgemiddeld en altijd negatief in rekening gebracht: hoe groter de verschillen, hoe lager de index. Indien de kleuren van de acht kaarten identiek zouden zijn, dan geeft men de kleurweergave-index van de testlichtbron de waarde 100. De kleurweergave-index Ra (a staat voor 'average') van de referentielichtbron krijgt dus, per definitie, steeds de waarde 100 en elke andere lichtbron heeft dus bijna altijd een lagere waarde. Aangezien het spectrum van een halogeenlamp meestal vrijwel identiek is aan het spectrum van de overeenkomstige referentie lichtbron, is de kleurweergave-index van een halogeenlamp dan ook bijna 100. Dat is niet de verdienste van de halogeenlamp, maar wel een gevolg van de definitie van de kleurweergave-index.

Vraagtekens

Een vijftiental jaar geleden werd er vastgesteld dat proefpersonen bepaalde objecten die werden belicht met led lichtbronnen als zeer mooi, levendig en aantrekkelijk beoordeelden. Wanneer de Ra-waarde werd berekend, vond men echter waarden van 80 of minder, wat eerder wijst op een zwakke tot matige kleurweergave. De kleurweergave-index bleek dus niet meer datgene te voorspellen waarvoor hij was ontwikkeld en waarvoor hij ook werd gebruikt!
Binnen CIE werd daarom in 2006 een nieuw technisch comité opgericht (TC 1-69 'Colour Rendition by White Light Sources') om deze problematiek te bestuderen. Het comité heeft nooit een aanbeveling kunnen neerschrijven. Het voornaamste resultaat van het gevoerde onderzoek was… de oprichting van twee nieuwe comités. Inderdaad, binnen TC 1-69 werd onvermijdelijk de vraag gesteld wat de betekenis is van een kleurweergave-index: moet die index de betrouwbaarheid of de aantrekkelijkheid, de natuurlijkheid of de voorkeur van kleuren beschrijven? Is een hoge kleurweergave-index een garantie voor een aantrekkelijke presentatie van verse

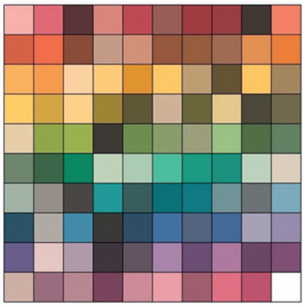

David, A., Smet, K., Whitehead, L., ··· draft report for CIE TC1-90: color fidelity index (September 2015).

groenten of vlees? Een tweede discussiepunt was de berekeningsmethode van de index. Die houdt geen rekening met de recente evoluties binnen de colorimetrie, bijvoorbeeld op het vlak van de adaptatie van het oog en de berekening van kleurverschillen.

Geen referentielichtbron

Vandaag zijn de meeste experten het erover eens dat (1) de klassieke kleurweergave-index eigenlijk een maat is voor de getrouwheid van de kleurweergave in vergelijking met een standaardsituatie (fidelity), maar dat de berekeningswijze moet worden gemoderniseerd en (2) het ook noodzakelijk is om een andere, bijkomende, index te ontwikkelen die een maat moet zijn voor de aantrekkelijkheid (attractiveness) en waarbij een referentielichtbron weinig tot geen rol meer speelt. Deze dubbele conclusie verklaart dan ook de oprichting van de twee nieuwe technische comités.

99 kleurstalen

Wat betreft de herberekening van de oude kleurweergave fidelity-index heeft men reeds grote vooruitgang geboekt. Recent heeft 'The Illuminating Engineering Society' (IES) een nieuw document gepubliceerd (IES TM-30-18) waarin een vernieuwde berekeningswijze wordt beschreven. De meest opvallende vernieuwingen zijn dat er nu gebruik wordt gemaakt van 99 kleurstalen en dat het eindresultaat tweeledig is. Naast het klassieke getal, nu voorgesteld door Rf (fidelity) publiceert men ook het kleurbereik Rg (gamut) dat je met de lichtbron kan bereiken. Via een spindiagram wordt het ook duidelijk welke kleurtinten meer of minder zullen benadrukt worden in vergelijking met de referentielamp. Deze vernieuwde berekening geeft dus geen antwoord op de vraag of een lichtbron 'goed' of 'slecht' is, maar vergelijkt de prestaties ervan met een referentielamp. Het is in deze betekenis dat de 'getrouwheid' of fidelity moet worden begrepen. Bij het vervangen van een defecte lamp doe je er dus goed aan om een lamp te kiezen met ongeveer dezelfde Rf-waarde. Kevin Smet, professor aan het Laboratorium voor Lichttechnologie van KU Leuven, is één van de architecten van deze nieuwe berekeningswijze. Er werd vastgesteld dat het verschil tussen de Ra en de Rf waarde van een lamp meestal vrij klein is, behalve voor lichtbronnen waarvan het spectrum scherpe pieken vertoont. Voor deze lichtbronnen kunnen de verschillen oplopen tot tien eenheden.

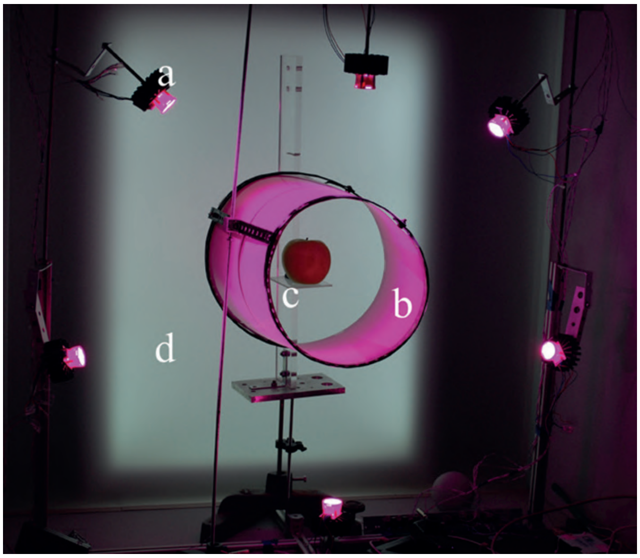

Geheugenkleur

Wat betreft de bijkomende index die eerder de aantrekkelijkheid van een lichtbron moet beschrijven was men lang niet in staat om een aanbeveling te publiceren. Verschillende "kandidaten" werden reeds gelanceerd: CQS (colour quality scale), GAI (gamut area index), MCRI (memory colour rendition index). Deze laatste werd ook uitgedacht en ontwikkeld binnen het Laboratorium voor Lichttechnologie. De berekening maakt géén gebruik meer van een referentie lichtbron, maar wel van de geheugenkleur van een aantal familiaire objecten. De geheugenkleur is de interne kleurvoorstelling van een gekend object die iedere persoon via alledaagse ervaringen heeft opgebouwd: het oranje van een sinaasappel, een gele banaan… De geheugenkleur van bijvoorbeeld een groene appel wordt gemeten door de appel in een lichtbox te plaatsen en achtereenvolgens te belichten met zeer veel verschillende spectra. Bij elke setting wordt aan de waarnemer gevraagd in hoeverre de waargenomen kleur overeenkomt met

Smet, Kevin A.G., Ryckaert, Wouter R., Pointer, Michael R., Deconinck, Geert, & Hanselaer, Peter. (2011). Colour appearance rating of familiar real objects. Color Research and Application, 36(3), 192-200. doi: 10.1002/col.20620

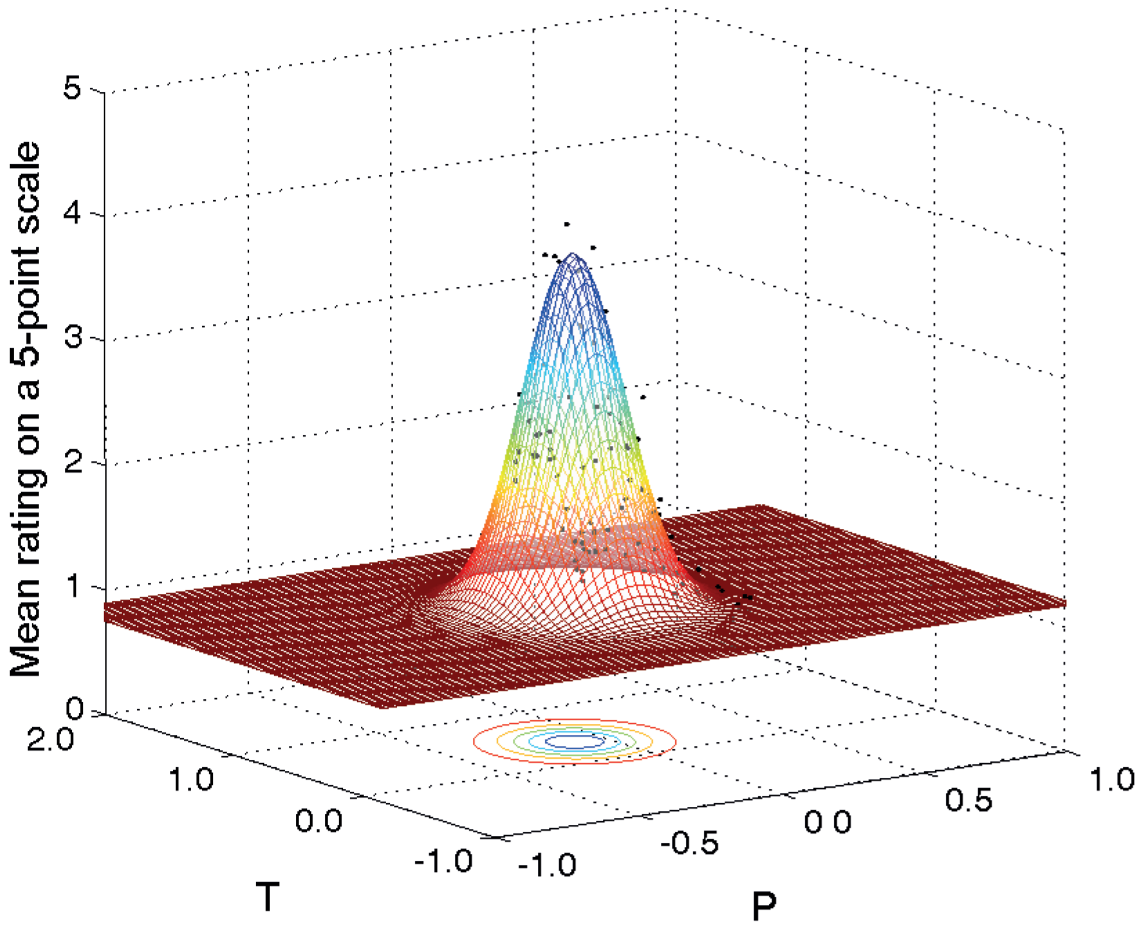

Smet, K. A. G., Ryckaert, W. R., Pointer, M. R., Deconinck, G., & Hanselaer, P. (2012). A memory colour quality metric for white light sources. Energy and Buildings, 49(C), 216-225. doi: 10.1016/j.enbuild.2012.02.008

zijn of haar interne geheugenvoorstelling van een 'groene appel'. Hoe beter de overeenkomst met hun geheugenkleur, hoe hoger de score. Op die manier wordt een mooie scoreverdeling verkregen zoals voorgesteld in bovenstaande figuur. Horizontaal zijn de kleurcoördinaten uitgezet, en verticaal de gemiddelde score van de waarnemers.

De ligging van het maximum van deze grafiek leert ons wat de geheugenkleur, en dus de verwachtingswaarde, is van een groene appel. Dit experiment werd uitgevoerd voor tien objecten en met 15 proefpersonen. Om een willekeurige lichtbron te beoordelen, hoeven we nu enkel na te gaan hoe goed de lichtbron deze ideale kleuren benadert. Dat cijfer wordt de MCRI (Memory Colour Rendition Index) genoemd en wordt voorgesteld door Rm (memory). Een waarde van 100 betekent dat de kleur van de tien testobjecten belicht met de testlichtbron overeenkomt met de kleur die de gemiddelde waarnemer verwacht te zien. Alle experimentele gegevens die we tot op vandaag konden verzamelen wijzen er op dat de Rm-waarde inderdaad beter de aantrekkelijkheid van een lichtbron voorspelt dan de Ra of de Rf waarde. Voor heel wat toepassingen, zoals winkelverlichting, zal dus de Rm waarde de kleurkwaliteit van de lichtbron gezien door de ogen van de klant, beter kunnen voorspellen.

Pittiger

Wat betreft de beoordeling van de 'natuurlijkheid' van een lichtbron is de voorspellingskracht van Rm heel wat minder. Hier is een eenvoudige reden voor: we hebben immers vastgesteld dat de geheugenkleur van elk van de tien objecten steeds meer gesatureerd is dan de kleur die je zou vaststellen na belichting met daglicht. Gebaseerd op ons geheugen zien

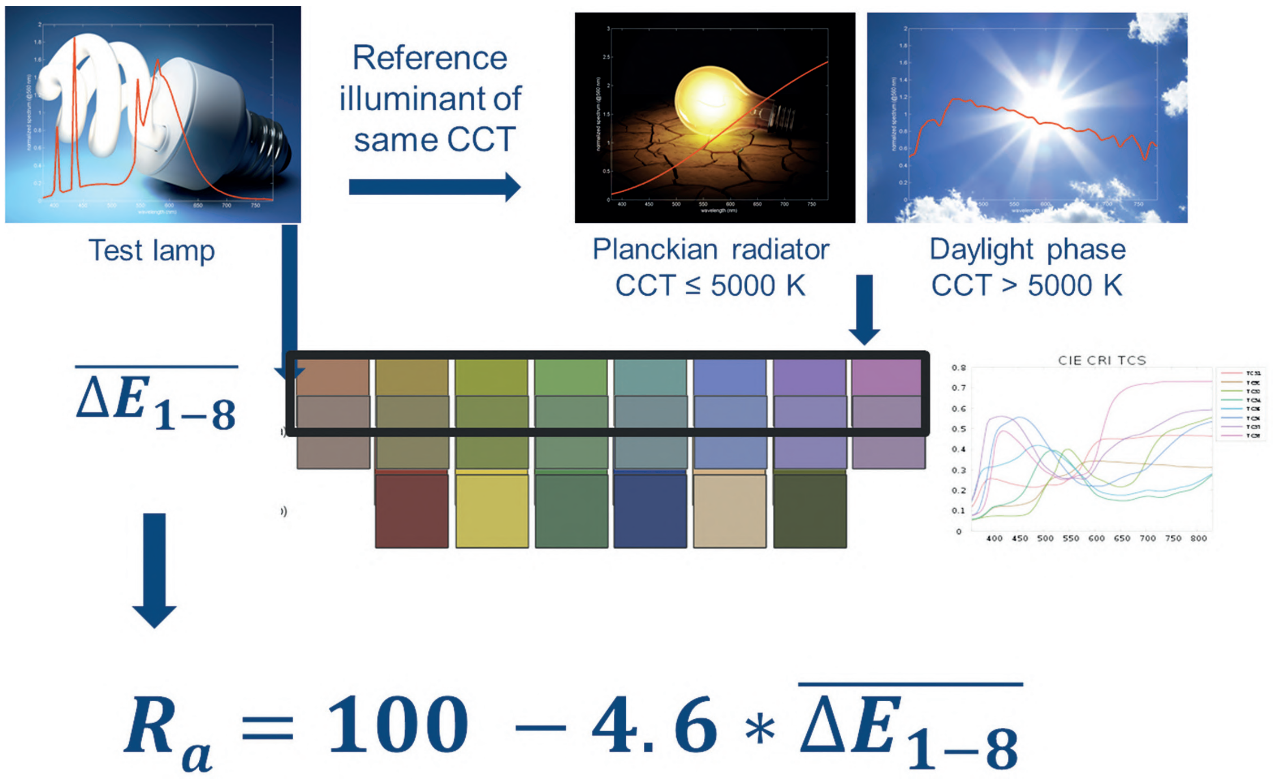

Presentation: Smet, Kevin A.G. (2014), "Beyond CIE color rendering", Lighting Research & Technology Symposium "Better metrics for better lighting", London, UK, July 15, 2014.

Is een hoge CRI een garantie voor een aantrekkelijke presentatie van verse groenten of vlees?

de dingen er blijkbaar altijd iets pittiger uit dan in realiteit …

Nieuw begrip

De vraag die zich hier onmiddellijk stelt is of de geheugenkleur van de geselecteerde objecten niet afhankelijk is van land of regio, en daarom werd enkele jaren geleden een grootschalig internationaal onderzoek uitgevoerd in verschillende landen: België, Brazilië, China, Colombia, Hongarije, Taiwan en Iran. Uit de verwerking van deze experimentele data bleek inderdaad dat geheugenkleuren kunnen verschillen van land tot land. De verschillen zijn echter van dezelfde orde als de variaties die optreden tussen de waarnemers van één land. Daardoor is het mogelijk één Rm te definiëren die wereldwijd de aantrekkelijkheid kan voorspellen.

Leds hebben niet alleen de wereld van de verlichtingsfabrikanten op z'n kop gezet, maar ook de academische wereld wordt er continu door geprikkeld. 'Oude' begrippen zoals kleurweergave, maar ook verblinding en kleurverschil, worden opnieuw bestudeerd. Het is dan ook bijzonder fijn dat wij dit als Laboratorium voor Lichttechnologie vanop de eerste rij kunnen meemaken en een actieve bijdrage kunnen leveren aan ontwikkeling van de nieuwe generatie indicatoren.

Voor wie zelf aan de slag wil met deze nieuwe Rm-index: Volg dan de link https://github.com/ksmet1977/MCRI. Je moet wel beschikken over het (relatieve) spectrum van de lichtbron. ■

Dit is een reprint van het artikel dat eerder werd gepubliceerd in Allicht 2015-10. Auteur en uitgever gaven hiervoor hun akkoord.

WISSEL VAN DE WACHT

Jan Decalf

Fffoeoeoeoe-wieieieie-woeoeoee! Zo klinkt het fluitsignaal van de bootsman om aan de buitenwacht te laten weten dat er een gezagvoerder de valreep betreedt. In een gedisciplineerde omgeving zoals een marineschip zou dat moeten volstaan, maar in onze wereld is er misschien wat ondertiteling nodig. Welaan, STEPP heeft een nieuwe voorzitter. Welkom aan boord Roel Proesmans.

Trouwe lezers van de bestuurdersverslagen van STEPP kennen Roel als de voorzitter van de werkgroep audio en wie al eens een backstagepasje verdiend heeft op de grotere producties in dit land, heeft hem vast al ontmoet. Roel is immers zelfstandig consultant zowel technisch als productioneel en productie manager bij zijn bedrijf 'Sound Decisions'. Daar verleent hij zijn diensten en expertise aan live producties en evenementen gaande van concerten, tournees, theatervoorstellingen tot beurzen. Wil je een opera een paar maanden op een tochtige bouwwerf laten kamperen zonder dat er muiterij uitbreekt: better call Roel. De manier waarop hij de zaken aanpakt, zit in de naam verscholen: weloverwogen beslissingen. Bovendien is hij gewend om een bont allegaartje vogels van verschillende pluimage van rock tot klassiek in harmonie te laten zingen. Hij is immers podiummanager op Polé-Polé en diverse andere festivals. Kortom, een ideale kandidaat om STEPP de komende jaren door niet in kaart gebrachte wateren te voeren.
Bij deze laat Frankie Goethals het roer over. En hebben we de kans om even terug te kijken op de afgelopen jaren. Dat gaat zo in deze sector: pas als alle stoeltjes weer opgeklapt zijn en de vrachtwagen geladen staat om naar een nieuwe bestemming te rijden, is er kans om te reflecteren op de voorbije gebeurtenissen. En om te zien dat het toch weer goed is afgelopen.
Frankie verdiende zijn sporen als diensthoofd belichting-video bij Opera van Vlaanderen en adjunct technisch directeur in De Munt, maar het werk dat hij buiten de schijnwerpers deed (via/voor STEPP) is misschien minder glamoureus, maar van veel groter belang. Sorry, Verdi.
Frankie werd lid van de RVB van in 2007, duwde als ondervoorzitter mee aan de transitie van BASTT naar STEPP in 2011 en werd voorzitter op 22 juni 2012. We vonden in het archief een beleidsbrief terug waarin hij zijn kleuren aan de mast spijkerde. Opmerkelijk dat die strategische visie dateert uit een periode toen het ook al crisis was. Dat lijkt een constante te zijn. Misschien omdat we – weliswaar onder druk van andere omstandigheden - de strijd moeten aanbinden tegen dezelfde draken. En dat zijn er van de soort waarbij je één kop afhakt waardoor er twee staarten bijgroeien.
"Te vaak wordt er gesnoeid in het technische budget als er bezuinigd moet worden, of wordt er gekeken hoe er geëconomiseerd kan worden op het artistieke vlak. Zou het niet zinvoller zijn om de werkingsmiddelen van de volledige organisatie te herevalueren en dit door op een gezonde en doordachte manier het beleid opnieuw uit te stippelen? **Innovatie** is een cruciaal element om de toekomst te verzekeren en een **duurzame groei** te realiseren. Innovatie in de culturele sector mag en moet hier breed geïnterpreteerd worden. Het kan niet alleen gaan om nieuwe of vernieuwende producten, maar ook om innovatieve materialen, technieken, processen en diensten. Deze vernieuwing wordt door STEPP aangedreven. (…) STEPP kan als vereniging niet groeien zonder **samenwerkingsverbanden** op te starten met andere spelers

in het culturele veld. (…) In deze moeilijke tijden kunnen we niet versnipperd blijven en zullen bruggen gebouwd moeten worden naar andere steunpunten (o.a. B-ESA (the Belgian Event Suppliers Association) en het Sociaal Fonds voor Podiumkunsten, red.). En ook **internationaal** blijven we actief binnen o.a. Oistat."
Deze missie is inmiddels ruim belicht en aangevat. Kijk naar de categorieën met informatie op onze webstek. Wat we de afgelopen jaren verzamelden aan kennis, netwerken en ordening van braakland. Van saaie maar noodzakelijk dossiers over regelgeving en cao's tot sexy afspraken over trekkenwanden, ledverlichting en frequenties. Dat lijkt zich vrijwel altijd achter de schermen af te spelen, maar reken maar dat je STEPP elke dag op de werkvloer kan zien en voelen. Frankie was -samen met Bert en Johan - ook diegene die erop bleef hameren dat de communicatiekanalen (waaronder dit magazine) professioneler werden aangepakt.
Zoals je al tussen de regels kon lezen van de entmoet met oud-voorzitters, is STEPP een organisatie waar je niet zomaar uitstapt. Dat hebben we dan met de maffia en de kerk gemeen. Inmiddels zetelt STEPP in de SARC in de persoon van Chris Van Goethem. Dat is de strategische adviesraad voor cultuur, jeugd, sport en media. In die raad zetelen vertegenwoordigers van het middenveld en onafhankelijke adviseurs. De adviezen en studies die voortkomen uit dit overleg worden bezorgd aan de Vlaamse Regering en aan het Vlaams Parlement. Kortom, we hebben een man die mee aan tafel zit waardoor STEPP de belangen van haar leden op het hoogste niveau kan laten behartigen. En dat is er één die er niet voor terugdeinst om aan het woord te komen.
Kortom, er ligt nog één en ander voor het grijpen. We kunnen alvast de trossen lossen met de strategie zoals voorgeschreven door één van de grootste eventondernemers van het land:

"Doe je best voor de baas
Jaag de ratten van de kaas
Mooi is het leven van een kaper
Pak die tros, pak die lijn
Vis de ratten uit de wijn
Mooi is het leven van een kaperkapitein"

EEN EUROPEES VEILIGHEIDSPASPOORT VOOR PODIUMMEDEWERKERS

Katrien De Troyer

Eind 2021 kreeg het Sociaal Fonds voor Podiumkunsten in Brussel, samen met partnerorganisaties STEPP en RITCS Europese middelen voor een blended learning leertraject op maat van de sector. Het doel is om de cursus die tot stand kwam tijdens het Europese ETTE project - dat staat voor European Theater Technicians' Education - te vertalen naar online leren en praktijkassessments voor zowel onderwijs als professionals. Meer nog, de ambitie is om deze cursus en het bijhorend assessment op het podium, te laten gelden als een officieel bewijs van veilig werken in een podiumcontext in België, Nederland, Duitsland, Finland, Zweden en Italië. Hoe werkt dat?

10 belangrijke competenties die podiummedewerkers kunnen aantonen

Het belangrijkste doel van het ETTE-project was om begrip en vertrouwen tussen de landen te ontwikkelen op het gebied van preventie en veiligheid. Een gestandaardiseerde procedure was nodig om een gelijke meting van de competenties voor podiummedewerkers te garanderen. Dit resulteerde enerzijds in de ontwikkeling van een theoretische cursus met oefenvragen, anderzijds in de ontwikkeling van een praktijkassessment op basis van EN ISO/IEC 17024 kwaliteitsnormen. De kandidaten die voor de schriftelijke test en het praktijkassessment slagen, behalen het Europees veiligheidspaspoort. De basiscompetenties op het gebied van preventie en veiligheid zijn onder andere 'Werken met respect voor de eigen veiligheid', 'Veilig werken op hoogte', 'Persoonlijke beschermingsmiddelen gebruiken', 'Veilig werken met mobiele elektrische systemen onder toezicht'...

Volop in ontwikkeling in 2022

Dit jaar zet Sociaal Fonds Podiumkunsten volop in op de ontwikkeling van een aantrekkelijk leerplatform om dit blended learning traject in onder te brengen. De 10 e-learning modules zal je zelfstandig kunnen doornemen om vervolgens een schriftelijk online examen af te leggen. Slaag je, dan kan je inschrijven voor het praktijkassessment. Het Sociaal Fonds stelt intussen een klankbordgroep en testgroepen samen, zodat alle stakeholders bevraagd zullen worden. Met die input zal het resultaat relevant, bondig en nuttig zijn voor studenten en podiummedewerkers die op tal van podia veilig werken voorop stellen. Eind 2022 zal het certificaat klaar zijn voor lancering. Meer info over het toekomstig veiligheidscertificaat vind je op https://www.ettec.eu

Contact en info: katrien@podiumkunsten.be, chris.van.goethem@ehb.be

BEDRIJFSPARTNERS

Amptec

De maatstaf voor kwalitatieve professionele audio installaties, met grote focus op service en support.

Duifhuisweg 11
Industriezone 'Het Dorpsveld'
B-3590 Diepenbeek
Tel.: +32 11 28 14 58
sales@amptec.be
www.amptec.be

Beglec NV

Uw eerste keuze. Klank en licht op maat van uw project, inclusief de welgekende service, toewijding en expertise.

't Hofveld 2C
1702 Groot-Bijgaarden
Tel: +32 2 481 70 70
Mail: info@beglec.com

CHAUVET Professional

CHAUVET Professional ontwerpt, fabriceert en verdeelt innovatieve LED lichtarmaturen voor de evenementensector.

Stockstraat 18
9770 Kruishoutem
Tel: +32 9 388 93 97
Besales@chauvetlighting.eu
chauvetprofessional.eu

PBTA

Adviseur voor theater, concertzaal en poppodium: akoestiek, licht, geluid, stoelen, tribunes, hef- en hijsinstallaties, kortom voor alles wat van een gebouw een cultuurhuis maakt.

Runmolen 3
5404 KP Uden, Nederland
Tel.: +31 413 26 43 44
info@pbta.nl
www.pbta.nl

Sennheiser

We geven de toekomst van de audio-industrie vorm, op basis van onze geschiedenis, onze innovatie cultuur en onze passie voor uitmuntendheid.

BDC – Esplanade 1 – Box 41
1020 Brussel
Tel.: +32 2 466 44 10
bnl-customerservice@sennheiser.com
nl-be.sennheiser.com

Showtex

Innovatieve brandwerende stoffen, gordijnrails en bewegingssystemen voor theaters en evenementen.

Oude Gentweg 100
2070 Burcht
Tel.: +32 3 236 84 40
hello@showtex.com
www.showtex.com

BEDRIJFSLEDEN

CBAM bv
A. Amelotstraat 36
9750 Kruisem
Tel: +32 9 395 10 83
info@cbam.be
www.cbam.be

Icarus Flightcases & decorfacitities
Ondernemersstraat 6
2500 Lier
Tel.: +32 3 491 97 89
Mail: info@icarus.biz
Website: www.icaruscad.be

FACE bvba
Hoek 76 – unit 301
2850 Boom
Tel.: +32 3 844 67 97
Mail: info@face.be
Website: www.face.be

M-PRO BeNeLux Bvba
Bedrijvenstraat 4501 – 4503
3800 Sint-Truiden
Tel.: +32 11 68 42 97
mail: info@m-pro.be
Website: www.m-pro.be

Seekurico Bvba
Rode Kruisstraat 49
3540 Herk-de-Stad
Tel.: +32 474 37 94 63
Mail: winand@seekurico.be
Website: www.seekurico.be

Shure Distribution Benelux
Jan Emiel Mommaertslaan 20A
1831 Diegem
Tel.: +32 2 704 91 50
mail: info@shure.be
website: www.shure.be

SPINN bvba
Dahliastraat 38
1850 Grimbergen
Tel.: +32 486 92 66 03
Mail: info@spinn.be
Website: www.spinn.be

Theateradvies
Herengracht 160
1016 BN Amsterdam, Nederland
Tel.: +31 20 627 22 48
Mail: info@theateradvies.nl
Website: www.theateradvies.nl

XLR Pro
Pierre Strauwenstraat 24
1020 Brussel
Tel.: +32 2 520 08 27
Mail: info@xlrpro.eu
Website: www.xlrpro.eu

GROEPSLEDEN

30CC - Leuven

Beursschouwburg - Brussel

Cc 't Getouw - Mol

Cc 't Schaliken - Herentals

Cc 't Vondel - Halle

Cc Brugge

Cc Casino - Houthalen-Helchteren

Cc de Brouckere -Torhout

Cc de Factorij - Zaventem

Cc De Plomblom - Ninove

Cc De Ploter – Ternat

Cc de Schakel - Waregem

Cc De Steiger - Boom

Cc de Steiger - Menen

Cc De Werf - Aalst

Cc Hasselt

Cc het Perron - Ieper

Cc Jan Tervaert - Hamme

Cc Kapellen

Cc Mortsel

Cc Muze - Heusden Zolder

Cc Nova - Wetteren

Cc SCHARPOORD - Knokke-Heist

Cc Sint Niklaas

Cc Ter Dilft - Bornem

Cc Westland - Dilbeek

De Velinckx - Tongeren

De Warande - Turnhout

Destelheide vzw - Dworp

Faro

GC De Bunder - Moorslede

GC De Wiek – Zele

Kaap vzw - Brugge

Koninklijke Muntschouwburg - Brussel

Minard vzw - Gent

Muziekcentrum de Bijloke - Gent

Noordstarfonds vzw - Gent

Oc De Kleine Beer - Beernem

Opera Ballet Vlaanderen - Antwerpen

Stadsbestuur Blankenberge

STUK kunstencentrum vzw - Leuven

Toneelhuis Antwerpen

Vzw De Rand - Wemmel

Vzw Lokaal cultuurbeleid district Merksem

COLOFON

CONTACT
STEPP vzw
Sainctelettesquare 17
1000 Brussel
T: +32 2 203 92 06
E: info@stepp.be
W: www.stepp.be

MISSIE
STEPP vzw is het steunpunt voor de productionele, ontwerpende en technische krachten van de brede culturele sector. De organisatie is het aanspreekpunt voor actuele ontwikkelingen op het vlak van techniek, scenografie, architectuur, veiligheid en opleidingen in de culturele sector en haar zeer diverse subsectoren. STEPP vzw bundelt de krachten van de gehele sector om een constante uitwisseling van expertise teweeg te brengen. De organisatie is gesprekspartner in diverse comités, en organiseert op regelmatige tijdstippen studiedagen, symposia, netwerkmomenten en opleidingen.
STEPP vzw is lid van OISTAT en benadrukt daarmee het internationale kader van de hedendaagse culturele sector.

ACTIVITEITEN
STEPP vzw organiseert regelmatig bijeenkomsten in de vorm van symposia, informele meetings en workshops. Daarnaast bieden zij een uitgebreid cursusprogramma aan. Verdere informatie en een overzicht van de activiteitenkalender vindt u op onze website www.stepp.be.

TARIEVEN
STEPP leden krijgen alle 3 maanden het STEPP magazine gratis in hun bus. Daarbovenop krijgen onze leden korting bij alle STEPP activiteiten, en bij een aantal partnerorganisaties.
Lidmaatschap (1 jaar): 48,00 EUR
Bedrijfslidmaatschap (1 jaar): 480 EUR
Groepslidmaatschap (1 jaar):
130 EUR / 260 EUR / 480 EUR
Student (1 jaar): 24,00 EUR
STEPP magazine (1 jaar): 40,00 EUR

Meer informatie op onze website www.stepp.be

DUURZAAMHEID
STEPP vzw zet zich in voor een duurzame cultuursector. Dit uit zich in al onze activiteiten en opleidingen.
STEPP is daarnaast ook partner in een aantal duurzaamheidsinitiatieven van partnerorganisaties.
STEPP vzw wil zo een motor zijn voor een duurzame cultuursector.

STEPP magazine #42

Bijdragen: Chris Van Goethem, Ivo Kersmaekers, Trea ten Kate, Jan Decalf, Peter Hanselaer, Katrien De Troyer
Portfolio: Claire Allard
Eindredactie: Jan Decalf
Corrector: Bert Moerman
Vormgeving: Jo Klaps, brusselslof.be
Foto's portfolio: zie portfolio
Druk: Drukkerij Gijsemberg

STEPP magazine wordt gedrukt op 100% FSC gecertificeerd papier.
Eenheidsprijs: 15,00 EUR. Alle vorige nummers zijn beschikbaar op bestelling via www.stepp.be

BIJDRAGEN
Indien je zelf tekst of foto's wil bijdragen voor een volgend nummer, kan je contact opnemen met de redactie: info@stepp.be. De verschijningsdata van het STEPP magazine zijn 15/3, 15/6, 15/9 en 15/12.

ADVERTEERDERS
Advertentielijst: Amptec, Beglec, Pbta, Sennheiser en Showtex

Voor informatie over advertentiemogelijkheden mag u ons contacteren op sponsoring@stepp.be

Jaargang 11
Nr. 42 –april 2022
STEPP Magazine is een uitgave van STEPP vzw.
Verantwoordelijke uitgever: Roel Proesmans.

Ontdek het volledig magazine archief nu ook digitaal: https://issuu.com/steppvzw

CC BY NC SA

Deze uitgave wordt ter beschikking gesteld overeenkomstig de bepalingen van de Creative Commons Public License, Naamsvermelding – Niet Commercieel - GelijkDelen België 3.0, http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/deed.nl

OVATION
RÊVE E-3
The
Best
of
Both
Worlds
UnrivaLED Output, Unlimited Colours
and Precise Whites. Dare to Dream at
chauvettheatre.com/ovationreve
www.chauvetprofessional.eu
CHAUVET
PROFESSIONAL

XS Wireless IEM

About time to level up

Make the move to personal monitoring with Sennheiser's new XS WIRELESS IEM. Defining new standards for simple, flexible, and reliable wireless in-ear monitoring, this system is designed to help you level up your sound – regardless of your experience level. Whether a rehearsal or live performance, on a club stage or for a worship service, benefit from renowned Sennheiser sound and solid wireless reliability packaged into a convenient system – letting you focus on playing your best.

www.sennheiser.com/XSW-IEM

SENNHEISER